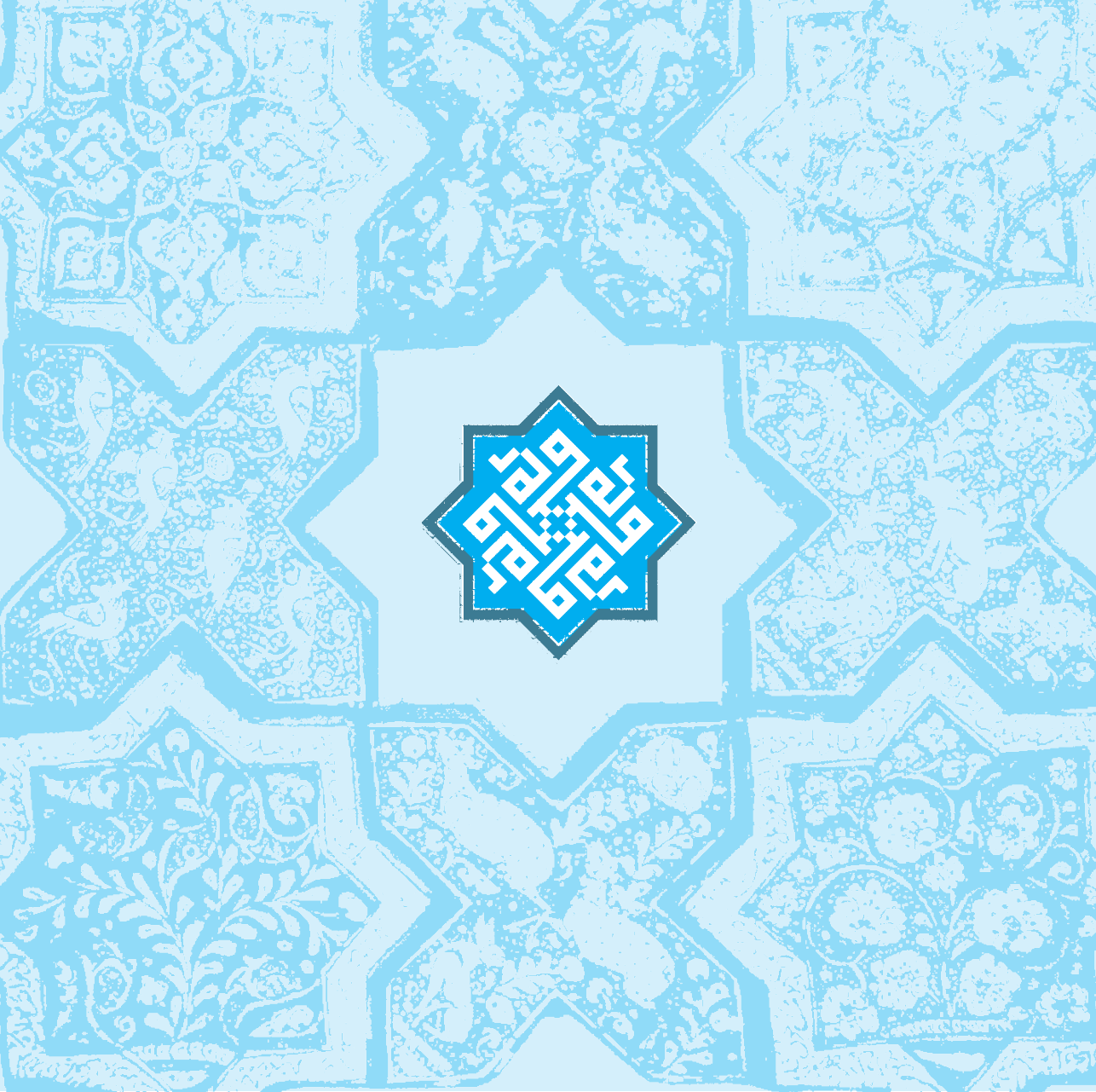

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

چکیده مقالات فام

عنوان کتاب: چکیده مقالات فام (فراخوان ایده های مسجدی)
تهیه: دفتر مطالعات و پژوهش های مرکز رسیدگی به امور مساجد، دبیرخانه فام

جمع آوری و تنظیم: محمد نوروزی

طراح جلد: محمدجواد زهادت

صفحه آرایی: سیدمهدی حسینی

نوبت چاپ: اول، مرداد ماه ۹۳

ناشر: دفتر مطالعات و پژوهش های مرکز رسیدگی به امور مساجد

نشانی: قم، ۴۵ متری آیت الله صدوقی رحمته، ۲۰ متری حضرت ابوالفضل علیه السلام، پلاک ۱۰۳

کد پستی: ۳۷۱۳۱۶۳۴۳۱

تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۹۲۳۸۳۵ - ۳۶

دورنگار: ۰۲۵ - ۳۲۹۲۳۸۳۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپ: اسراء

نشانی اینترنتی: www.masjed.ir

مراکز پخش:

۱. قم، ۴۵ متری آیت الله صدوقی رحمته، ۲۰ متری حضرت ابوالفضل علیه السلام، پلاک ۱۰۳

۲. تهران، خیابان جمهوری اسلامی، خیابان سعدی شمالی، کوچه صفامنش

مجتمع محراب مرکز رسیدگی به امور مساجد / تلفن: ۴-۴۱۶۶۳۴۶۶۴۱-۰۲۱

مقدمه

آنچه از فحوای آیات، روایات و تأکیدات علمای اعلام به ویژه بنیان گذار انقلاب اسلامی و رهبری معظم انقلاب به دست می آید، چنین می نماید که مسجد مهمترین پایگاه برای تربیت و شکل دهی هویت دینی و اجتماعی انسانها است. تا بدان جا که رهبر حکیم و خردمند انقلاب در بیانی رسا، مساجد را بهترین و مهمترین مکان برای حفظ دین مردم قلمداد می نمایند.

بی شک اگر قرار است در دنیای امروز و در مواجهه با هجمه همه جانبه دشمن و پیچیدگی های خاص تربیت و دشواری های تبلیغ معارف دینی، مسجد این نقش محوری خود را ایفا نماید، گریزی جز نواندیشی و تحول عمیق در نگرش و عملکرد متولیان، فعالان و خدمتگزاران خانه های خدا وجود ندارد. لازمه این اتفاق مبارک، عزمی عمومی و حرکتی جمعی برای ایجاد شور و نشاط و پویایی و اثر گذاری حداکثری در فعالیت ها و برنامه های مساجد است. مرکز رسیدگی به امور مساجد بر آن است تا با سهیم نمودن نخبگان، صاحبان فکر، ایده و برنامه و بسیج نمودن همه امکانات سخت افزاری و نرم افزاری، زمینه ساز خیزش و حرکت مساجد به سمت این هدف مقدس باشد. از این رو دبیرخانه فراخوان ایده های مسجدی با هدف جلب و جذب ایده ها و برنامه های نو و اثر گذار، فعالیت خود را از تابستان ۹۲ آغاز نمود و توانست در گام اول آثار و ایده های قابل قبولی را دریافت نماید. مهمترین ثمره این فراخوان، آغاز به کار بانک ایده های مسجد است که به زودی در فضای مجازی راه اندازی شده و دستمایه خوبی برای فعالان مسجدی خواهد بود.

اما آنچه پیش رو دارید چکیده مقالاتی است که در بخش مقالات و پایان نامه ها به دبیرخانه

فراخوان ارسال گردیده و در فرآیند ارزیابی و داوری حد نصاب لازم را به دست آورده‌اند. امید است با ارائه دیدگاه‌ها و نظرات سازنده و همچنین ایده‌های تحول‌بخش خود یاری‌رسان خادمان خویش در مرکز رسیدگی به امور مساجد باشید. بر خود لازم میدانیم از زحمات خالصانه همکاران گرانقدر در دفتر مطالعات و پژوهش‌های مرکز صمیمانه قدردانی نمائیم.

مرکز رسیدگی به امور مساجد
معاونت فرهنگی - اجتماعی

تبیین جایگاه مسجد به عنوان میعادگاه منتظران انقلابی

□ هاجر آهنگری

چکیده:

مسجد خانه خداست و مجلس و جایگاه پیام‌آوران بزرگ الهی و خانه همه تقوای پیشگان است. ضرورت تلاش برای آبادانی و رونق این جایگاه ملکوتی تا آنجاست که یکی از رازهای تشریح فریضه «جهاد» پاسداری از این پرستشگاه پر عظمت در برابر یورش حاکمان خودکامه و ستمگر است. تاریخ مسجد با تاریخ دین گره خورده است. در دین اسلام نیز که از شروع بعثت نبی مکرم ﷺ حرکت‌ها و تمام فعالیت‌ها از مسجد صورت گرفته است، مسجد جایگاهی بس بزرگ دارد و به عنوان پایگاه عبادت و یاد خداوند متعال، جهاد فکری و تعلیم و تعلم معارف اسلامی، تجمع نیروهای رزمنده و اعزام آنان به جبهه و جهاد و مرکز وحدت مسلمین و نمایش روح وحدت و یکپارچگی به دشمنان اسلام بود، است.

در حال حاضر و در عصر غیبت، مسجد با همه وظایفی که در اسلام به عهده گرفته است، یک وظیفه مهم دیگر هم دارد و آن زمینه‌سازی حضور امام زمان عج است، که مؤمنان در این کانون مقدس همه روزه با حضور در آن و به پا داشتن فریضه نماز در صفوفی منظم، پیوستگی و همبستگی خویش را به نمایش می‌گذارند و جامعه اسلامی را برای ظهور ولی عصر عج آماده می‌کنند در این مساجد با خطرها و آفت‌هایی که اسلام و امت واحد اسلامی را تهدید می‌کند، آشنا می‌شوند و برای رویارویی با این خطرها چاره‌ای نو می‌جویند، تا زمینه ظهور امام زمان عج را فراهم کنند. این پژوهش که به روش مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته است به تبیین جایگاه مسجد به عنوان میعادگاه منتظران انقلابی می‌پردازد و پیوند مسجد را با مقوله انتظار تشریح می‌کند.

واژگان کلیدی:

مسجد، زمینه‌سازی، انتظار، مهدویت، انقلاب اسلامی.

مجلس شورای اسلامی
جمهوری اسلامی ایران

چکیده مقالات

مسجد کانون حیات طیبه خانواده

□ سعید ابوالقاسمی

چکیده:

مسجد به عنوان یکی از مهم‌ترین نهادهای دینی در تربیت افراد جامعه مؤثر است و ثمره این تربیت، کاهش جرم و ناهنجاری‌های اجتماعی است. این تأثیر در دو دسته از افراد جامعه اثر گذار است؛ یک دسته افراد مسجدی اند و دسته دیگر افراد غیر مسجدی. اگر فعالیتهای مسجد گسترده باشد و به اجرای اعمال دینی داخل مسجد محدود نشود، مسجد بر افراد غیر مسجدی نیز اثر گذاشته و از کارهای ناشایست آنان جلوگیری می‌کند. مسجد به عنوان خانه خدا در روی زمین با رسیدگی و احساس مسئولیت می‌تواند گامی بلند در جلوگیری و یا حل بحرانهای خانوادگی بردارد. امام جماعت مسجد در اولین و ساده‌ترین مرحله می‌تواند بحران‌های خانوادگی و اجتماعی را بیان کند و راه‌های جلوگیری آن را به گوش مردم برساند. گروه بعدی که می‌تواند در این زمینه فعالیت داشته باشد گروه بسیج مساجد است که در خواهران و برادران، هر هفته یک جلسه برای بسیجیان فعال در مورد جلوگیری از بحران‌های خانوادگی برگزار کند. آنچه که در این مقاله مورد بررسی قرار گرفته است، تبیین مسجد به عنوان کانون حیات طیبه خانواده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، کاهش انحرافات، جاذبه، کارکرد مسجد، بسیج، خانواده.

نقش نمادگرایی در ایجاد تعامل بین سنت و معماری معاصر در مساجد

□ مهیا ادیمی و مهسا فروتن

چکیده:

سؤال اصلی این پژوهش آن است که چگونه می‌توان عناصر سنتی و منحصر بفرد معماری اسلامی را با یک فرم مدرن ترکیب کرد تا برای مردم عادی قابل قبول باشد؟ به نظر می‌رسد، صورتی که امروزه از معماری مساجد ارائه می‌گردد رویکردی سنتی، تکراری و بدون خلاقیت بوده و یا در صورت بکارگیری خلاقیت بدون توجه به سنت، بی‌هویت قلمداد می‌گردد. استفاده از ساختارهای قدیمی برای نیازهای امروز، بدون توجه به الزاماتی که تحول پدید می‌آورد، سبب شده که نوآوری‌ها با عدم پذیرش از سوی مردم مواجه شود، همچنین احتراز از نوآوری به بهانه احترام گذاشتن به سنت، سبب انحطاط معماری شده است. خلاقیت و تنوع از خصوصیات هنر محسوب می‌گردد، بنابراین نگرش نو به عناصر اصلی مسجد می‌تواند جایگاه موجهی داشته باشد. این بدان معناست که عناصر انتزاعی مسجد بیانی نو یافته و به نمادهایی آشنا برای معماری معاصر تبدیل شوند. مطابق مطالعات توصیفی - تحلیلی و بررسی نمونه‌های موردی که بر اساس فرضیه «عناصر سنتی در شناسایی اشکال مدرن به جهت احیای معماری اسلامی مؤثر می‌باشند» شکل گرفته است، این تحقیق بیان می‌دارد استفاده از نمادهای آشنا به گونه‌ای که بیانگر مفهوم درستی از سنت باشند در کنار اشکال مدرن، ضمن آنکه این ساختارها را برای مردم عادی قابل قبول می‌سازند آنها را به نمادهای آشنا برای معماری آینده تبدیل خواهند کرد.

واژگان کلیدی:

هویت، سنت، نوآوری، نماد، مسجد، معماری مساجد.

بررسی نقش رسانه‌ها در تبلیغ دین با محوریت مسجد

□ رضا اسماعیل زاده

چکیده:

بدون تردید موضوع تبلیغ برای هر مجموعه‌ای اهمیت خاصی دارد و گاه، بزرگ‌ترین نقش را در معرفی، نشر، حفظ و حراست اصول مبانی آنها و پیروانشان ایفا کرده است. شرط اولیه و اساسی در تبلیغ این است که باید محتوای پیام همان دستورات و احکام دین باشد، زیرا برای مکلفی که می‌خواهد بدان عمل کند و در روز واپسین در مورد انجام و یا عدم انجام آن مورد بازخواست قرار گیرد، به گونه‌ای روشن بیان شده، تا حجت بر وی تمام گشته و عذری برای او باقی نماند. رسانه‌های ارتباطی با برداری از قدرت چشمگیر و نفوذ گسترده خود، می‌توانند بیش از سایر مکانیسم‌ها به تبلیغ دین پردازند این مقاله که به روش مطالعات کتابخانه‌ای انجام شده است، در صدد است تا ضمن ارائه مفهوم اجمالی از امر تبلیغ، به نقش و موقعیت رسانه‌ها در تبلیغ دین با استفاده از عوامل معنوی مسجد در راستای تعمیق و تحقق رشد فضایل اخلاقی در جامعه پردازد.

واژگان کلیدی:

تبلیغ، رسانه، نفوذ، مسجد، فضائل اخلاقی، رسانه دینی.

تبیین نقش حوزه‌های علمیه در توسعه فرهنگ دینی با بهره‌گیری از ظرفیت کانون‌های فرهنگی-هنری مساجد

□ محمد اسماعیل زاده

چکیده:

یکی از واقعیت‌های مسلم، تلاش بی‌وقفه دشمنان برای براندازی نظام مقدس جمهوری اسلامی است که در طول زمان به سوی براندازی فرهنگی و گاه اقتصادی تغییر جهت یافته است که گاه از آن به عنوان براندازی نرم تعبیر می‌شود. شناسایی این جریان از یک سو و بهره‌گیری از ظرفیت‌های موجود در حوزه‌های علمیه که به عنوان مولدان فکر دینی در جامعه عمل می‌کنند، می‌تواند نقشی مفید و مؤثر در این خصوص داشته باشند. این مقاله که با بررسی مطالعات کتابخانه‌ای انجام شده است، تلاش دارد که ضمن بررسی مفهوم امنیت، بر اندازی نرم و امنیت نرم به بررسی نقش حوزه‌های علمیه در توسعه فرهنگ دینی با بهره‌گیری از پتانسیل کانون‌های فرهنگی-هنری مساجد به عنوان پایگاه نشر معارف ناب اسلامی در راستای مقابله با جنگ نرم دشمن بپردازد.

واژگان کلیدی:

مسجد، امنیت، جنگ نرم، فرهنگ دینی، حوزه‌های علمیه، کانون‌های فرهنگی-هنری مساجد، جنگ فرهنگی.

بررسی علت عدم استقبال جوانان از مسجد (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه پیام نور الیگودرز)

□ حسین اسماعیلی

چکیده:

جذب افراد به مسجد با توجه به زمینه‌های تربیتی فراوان در آن و احیای کارکردهای گوناگون آن در نظام اسلامی، امری بسیار مهم و حیاتی است. یکی از گام‌های ابتدایی برای این امر، شناسایی وضعیت موجود و تبیین دلایل عدم حضور افراد در مسجد است.

تحقیق حاضر به منظور بررسی عوامل اثرگذار بر عدم استقبال جوانان از مسجد صورت گرفته است که با استفاده از روش نمونه‌گیری فرمول کوکران، تعداد ۲۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه پیام نور الیگودرز که در دامنه سنی ۲۰ تا ۲۶ سال قرار داشته و در سال تحصیلی ۱۳۹۱ شاغل به تحصیل بوده‌اند، به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شده‌اند. نوع تحقیق کاربردی و روش انجام آن زمینه‌یابی است که در این روش اطلاعات و داده‌های مورد نیاز از طریق پرسشنامه محقق ساخته چهار سؤالی براساس مقیاس لیکرت جمع‌آوری شده و پس از تحلیل روابط بین متغیرهای پژوهش، بررسی و تفسیر شده است.

برای تحلیل داده‌ها از آزمون تی در نرم افزار SPSS استفاده شده است و نتایج آزمون حاکی از آن است که شرایط نامناسب حاکم بر مسجد، عدم نظافت مسجد، عملکرد نامناسب هیئت امنای مسجد و فقدان برنامه‌های مناسب مسجد بر عدم استقبال جوانان از مسجد تأثیرگذار می‌باشد.

واژگان کلیدی:

مساجد، جوانان، نماز جماعت، جایگاه مسجد، عدم استقبال، آزمون تی، دانشگاه پیام نور الیگودرز.

تبیین جایگاه مسجد در وصیت نامه شهیدان

□ رضا اصغری آذر

چکیده:

با مطالعه آیات و روایات می‌توان دریافت که مساجد دارای جایگاه بسیار رفیع و درخشانی هستند و لزوم استفاده از ظرفیت‌های مختلف مساجد و حضور مسلمین در آن مورد تأکید است. در این میان، وصیت‌نامه شهیدان نیز در برگیرنده پیام‌های بسیار مهم و نکات زیبا و درس‌های آموزنده‌ای است که باید مورد توجه واقع شود. با مطالعه و تحقیق در وصیت‌نامه‌های گران‌سنگ شهدای هشت سال دفاع مقدس، می‌توان دریافت که بخشی از توصیه‌های مهم شهدا مربوط به اهمیت بهره‌مندی از آثار و برکات مساجد در زمینه‌های مختلف است. در وصیت‌نامه‌های شهدا به صورت مکرر به خالی نگذاشتن مساجد و بر لزوم پر کردن و حضور پر شکوه و مستمر همه اقشار مردم در این سنگ‌های الهی تأکید شده است. شهدای سرافراز جنگ تحمیلی ضمن بیان اهمیت برپایی نماز جماعت و مراسم‌های مختلف مذهبی در مساجد، از آن به عنوان پایگاه نشر معارف و تشکیل انقلاب اسلامی و مکانی برای بالا بردن سطح بینش و بصیرت و تقویت وحدت مسلمانان یاد کرده و بر لزوم انس دادن کودکان با مساجد جهت تربیت نیروهای مخلص و انقلابی اشاره کرده‌اند. در این پژوهش با مطالعه موردی وصیت‌نامه‌های تعدادی از شهدا، به استخراج دیدگاه‌های ایشان پیرامون مسجد پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، وصیت‌نامه شهید، شهید، جنگ تحمیلی.

بررسی نقش مسجد در افزایش آگاهی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه

□ پروین اندیش

چکیده:

مسجد، جایگاهی رفیع و نقشی مؤثر در آگاهی از آموزه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دارد. کارکردهای مهم و بارز آن از دوران رسالت پیامبر ﷺ تا کنون موجب شده است که مسجد به عنوان کانون افزایش فعالیت‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی به شمار آید شایسته است که به این نکته توجه شود که بستر توسعه آن در گروی ایجاد تحول و تعامل بین اقشار جامعه است. هدف از نگارش این مقاله که به شیوه تحلیلی - توصیفی انجام شده است، بررسی نقش مسجد در افزایش آگاهی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است. در تدوین این نوشتار از منابع کتابخانه‌ای و اینترنتی استفاده شده است و در آن به نقش، اهداف، فرآیند و نتایج تأثیر گذاری مسجد در آگاهی سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، آگاهی سیاسی، آگاهی اجتماعی، تحول فرهنگی، خانواده.

بررسی نقش مساجد در پیروزی انقلاب اسلامی

□ قاسم اویسی

چکیده:

تا قبل از ظهور اسلام در شرایع مختلف دینی مکان‌هایی نظیر معبد، کلیسا، کنیسه، آتشکده، وجود داشته که البته در عموم موارد، فقط محلی برای عبادت و نیایش مردم بوده است. پس از ظهور اسلام، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله با پایه گذاری مسجد و قرار دادن آن به عنوان محلی برای اداره حکومت، شئون دیگری به آن بخشیدند. در این دوران، مسجد از مکانی تک کار کردی به محلی برای پاسخگویی به نیازهای متنوع جامعه مسلمانان تبدیل شد.

مساجد در طول تاریخ تحولات زیادی را به خود دیده‌اند که به فراخور حکومت‌ها و جریانات حاکم بر جامعه مسلمین، میزان توجه به مسجد و محوریت آن با افت و خیز همراه بوده است. در یک تقسیم‌بندی اولیه می‌توان گفت که مساجد مواردی نظیر دوران تأسیس، تثبیت، تضعیف، ترفیع، تضعیف مجدد، تکامل و بالندگی را گذرانده است. دوران انقلاب اسلامی ایران، یکی از برهه‌هایی بوده که مساجد در دوران بالندگی خود قرار گرفت، در این دوران، مساجد با محوریت مبارزین انقلابی به ویژه ائمه جماعات و روحانیون، به آگاهی بخشی مردم پرداخته و زمینه را برای تحقق انقلاب اسلامی به رهبری امام خمینی ره فراهم کردند. در این پژوهش که به روش مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته است، به بررسی نقش مساجد در پیروزی انقلاب اسلامی پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، امام خمینی ره، انقلاب اسلامی، مبارزین انقلابی، اماکن مقدس.

الگوی تأمین اجتماعی مسجد محور: مقدمه‌ای بر مفهوم، پیش فرض‌ها، فرآیند و چارچوب برنامه‌ریزی

□ امید ایزانلو

چکیده:

مقاله حاضر مسئله الگوی مطلوب تأمین اجتماعی را در چارچوب الگوی تأمین اجتماعی مسجد محور از دیدگاه سیره عملی، آیات و روایات مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. فرضیه این مقاله این است که بر مبنای آموزه‌های اسلامی مساجد علاوه بر نقش محوری خود (عبادت)، کارکردهای گوناگون دیگری هم دارند. بدیهی است که تبیین جایگاه مساجد و کارکردهای آن، موجب افزایش کارایی آن خواهد شد. مساجد در صدر اسلام مرکز سازماندهی، برنامه‌ریزی و محل فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اقتصادی، نظامی و آموزشی و در واقع بزرگ‌ترین سازمان مدنی جهان اسلام، محسوب می‌شدند.

ادعا این است که الگوی مذکور از عنصرهایی بهره‌مند است که عملکرد آنها سطح رفاه، معنویت و عدالت را ارتقا می‌بخشد. در این مقاله به روش بررسی سیر تاریخی و مطالعات کتابخانه‌ای، پس از بیان اهمیت تأمین اجتماعی در اسلام، به اهمیت مسجد در اسلام و کارکردهای آن پرداخته شده و با استفاده از این کارکردها اثبات گردیده که در صدر اسلام نیز از مسجد به عنوان پایگاهی برای تأمین زندگی افراد و افزایش رفاه آنان استفاده می‌شده است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مسجد نه تنها کارکردی عبادی دارد، بلکه می‌تواند کارکردهای گوناگون از جمله اقتصادی را در جهت تأمین اجتماعی نیز داشته باشد. ضمن اینکه در ادامه به تبیین هدف اصلی یعنی الگوی تأمین اجتماعی مسجد محور و نحوه اجرایی شدن این الگو پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

تأمین اجتماعی، مسجد، کارکردها، پیش فرض‌ها، الگوی عملیاتی.

راهبردها و راهکارهای جذب جوانان به مسجد

□ حسن بابایی

چکیده:

هدف از نگارش این مقاله، بررسی راهکارهای عملی جذب نوجوانان و جوانان به مسجد است. بدین منظور به شیوه‌ها و راهکارهای عملی جذب جوانان به مسجد از قبیل وضعیت ظاهری مسجد، هیئت امنای مسجد، امام جماعت، برنامه‌های فرهنگی مسجد، خانواده، مدرسه و سایر عوامل پیونددهنده میان مسجد و جوانان (همراه با آسیب‌شناسی علل ایجاد فاصله بین مسجد و جوانان) پرداخته شده است.

نتیجه پژوهش نشان می‌دهد که مساجد آنگاه خواهند توانست نقش تاریخی خود را در تربیت دینی، عبادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی ایفا کنند که بتوانند مخاطبان خود، به خصوص نسل نوجوان و جوان را جذب و حفظ نمایند. تقویت مساجد از نظر امکانات ظاهری مانند رسیدگی به ساختمان مسجد، تغییر در معماری مسجد، نظافت و تأمین امکانات گرم‌آزا و سرمازا، افزودن بر جاذبه‌های مسجد مانند برگزاری کلاس‌های هنری و علمی در رشته‌های گوناگون، برگزاری اردوهای سیاحتی و زیارتی، نمایش فیلم و اجرای تئاتر و مانند آن با رعایت موازین اسلامی، تأسیس مکان‌های ورزشی و دعوت از مریبان مجرب برای آموزش، دقت در انتخاب امام جماعت مسجد با ویژگی‌های خاص (خوش رفتاری با جوانان، برخورداری از تقوای کافی، توانایی علمی و...)، طولانی نشدن نمازهای جماعت، تشکیل و تقویت کتابخانه مناسب برای مسجد، برگزاری مسابقات کتابخوانی، قصه‌نویسی، بیان لطافت‌ها و ظرافت‌های نماز، بیان آثار معنوی نماز، تشویق و تحسین جوانان نمازگزار با اعطاء جایزه‌های متنوع و... از راهکارهای عملی برای جذب نوجوانان و جوانان به مسجد، نماز جماعت و شرکت در سایر برنامه‌های فرهنگی آن است.

واژگان کلیدی:

مسجد، جوانان، نماز، امام جماعت، برنامه‌ریزی فرهنگی.

جایگاه مسجد از دیدگاه قرآن و روایات و بزرگان دین

□ حسن بابایی

چکیده:

قرآن و سنت، به عنوان دو منبع اصیل و قطعی برای مسلمین قلمداد می‌شوند، به طور کلی محتوای اسلام و پیام آسمانی دین مقدس اسلام را از این دو منبع استخراج می‌نمایند، اگر چه منابع دیگری هم برای استخراج این محتوا وجود دارد، اما هیچ یک از آنها مانند قرآن و سنت از اجماع کامل در نزد عموم مذاهب اسلامی برخوردار نیستند. بررسی مفاهیم از دیدگاه این دو منبع اصیل می‌تواند در امر فهم عمیق‌تر آنها بسیار راهگشا باشد. «مسجد» یکی از اماکنی است که در قرآن و روایات توجه جدی به آن شده است و آموزه‌های دینی در این زمینه، آداب و اخلاق در این مکان، جایگاه اجتماعی و سیاسی آن و مواردی از این دست بر اهمیت ویژه آن افزوده است. در این پژوهش که با بررسی آیات، روایات و مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته است، به بررسی این نهاد مقدس از دیدگاه قرآن، روایات و بزرگان دین پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

قرآن، سنت، مسجد، اماکن مقدس، کارکردهای مسجد.

تبیین اصل مسجد محوری به عنوان شاخصه امام و امت

□ حسن بابایی

چکیده:

شاید در اینکه، امام مسجد، مهم‌ترین نقش را در اجرای رسالت مسجد، بر عهده دارد تردیدی وجود نداشته باشد. امام مسجد می‌تواند با مدیریت خود، امور مسجد را به سرانجام برساند. مسجد دارای رسالتی است که تحقق آن با شخصیت و جایگاه امام مسجد پیوند دارد و سایر دست‌اندرکاران مسجد، مسئولیت کم‌تری در این سطح دارند. آنچه که به نظر می‌آید این است که تلقی مسجد به عنوان دولت محله از یک سو و لحاظ کردن نقش امام جماعت در مسجد به عنوان مسئول اصلی رسیدگی به امور مردم از سوی دیگر، می‌تواند مدلی بسیار کوچک از مفهوم «امام امت» را نشان دهد. اصل مسجد محوری در محلات و اداره امور شهر، مستلزم تبیین دقیق‌تر این مفهوم است. در این مقاله که به روش مطالعات کتابخانه‌ای انجام شده است به بررسی این مفهوم پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد محوری، امام جماعت، دولت محله، رسالت مسجد، امام و امت.

بررسی کارکردهای مسجد (رویکرد تاریخی)

□ حسن بابایی

چکیده:

مسجد در صدر اسلام، مرکز حکومت بوده و بسیاری از فعالیت‌های اداره حکومت در شئون مختلف آن در مسجد انجام می‌شده است. در طول زمان و به واسطه حضور خلفای ظلم و جور و زمامداری افراد ناشایست بر حکومت مسلمین، جایگاه این نهاد تضعیف شده، پرفراز و نشیب بوده است. بررسی تاریخی کارکردهای مسجد نشان می‌دهد در برهه‌هایی از تاریخ، مسجد تمامی کارکردهای نهاد حکومت را اعم از اداره امور تا قانونگذاری و قضاوت را بر عهده داشته است و در برهه‌هایی، تنها کارکرد آن عبادی-نیایشی بوده است. این نوشتار که بایک رویکرد تاریخی به این موضوع پرداخته است، می‌تواند در تبیین جایگاه واقعی مسجد در نظام اسلامی مفید باشد.

واژگان کلیدی:

مسجد، کارکردهای مسجد، رویکرد تاریخی، حکومت، نظام اسلامی.

بررسی راهکارهای تربیت جوان و نوجوان در فضای مسجد و آثار آن

□ سامان بهرامی

چکیده:

مسجد در دین اسلام از چنان جایگاه ویژه‌ای برخوردار است که به طور قطع می‌توان اذعان کرد بعد از کعبه، مقدس‌ترین مکان محسوب می‌شود. این اهمیت از همان ابتدا به وسیله پیامبر بزرگوار اسلام ﷺ به تمامی مسلمانان آموخته شده است. بی‌تردید مسجد نقش بسیار حساسی در تحکیم اساس و بنیان جامعه دینی داشته و دارد، مکانی که با حضور در آن می‌توان به قدرت مطلقه خداوند اتکا کرد و با امید و توکل به او مسیر رشد و کمال را طی کرد. با نگاهی به تاریخ اسلام، می‌توان دریافت که مسجد از آغاز تأسیس و به خصوص در عصر پیامبر اسلام نقش‌های مهم و متنوعی داشته و کارکرد آن فقط به عنوان مکان مقدسی برای عبادت خداوند و اقامه نماز جماعت و جمع و با قرائت قرآن نبوده است بلکه پس از کارکرد اولیه‌اش که همان نقش عبادی و نیایشی بوده، دومین نقش مهم آن، تعلیم و تربیت مسلمانان و آشنا کردن آنان با معارف دینی و علوم گوناگون است. از کارکردهای انحصاری و همیشگی مسجد، تعلیم و تربیت حضوری و واقعی است که با توجه به تأثیر فضا و نوع فیزیکی مسجد از حیث تربیتی امام جماعت با ارتباط مستقیم با مخاطبان، مؤثرترین نقش را خواهد داشت. لذا اساس قالب‌های تربیتی مساجد بر ارتباط چهره به چهره بنا شده است و این به ارتقاء سطح کیفی این ارتباط کمک می‌کند، لذا باید از این قابلیت به بهترین شکل استفاده نمود. در این نوشتار، ابتدا ویژگی‌های دوران نوجوانی بر شمرده شده است و سپس به تبیین تعلیم و تربیت نوجوانان و نقش مسجد و خانواده در این امر پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، تعلیم و تربیت، جوانان، نوجوانان، کارکردهای مسجد.

جایگاه کتابخانه‌های وقفی در توسعه تمدن و فرهنگ اسلامی (با تأکید بر کتابخانه‌های مساجد)

□ رضا تاج‌آبادی

چکیده:

هدف از ارائه این مقاله بیان دستاوردهای انواع کتابخانه‌های وقفی در رشد و شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی است. بدون شک، کتاب و کتابخانه از عوامل اصلی نهضت فرهنگی و گسترش تعالیم و معارف اسلامی بوده و هست عموم کتابخانه‌های تأسیسی وقف است و از این‌جا نقش وقف در کتاب و کتابخانه نیز روشن می‌شود. مسلمانان به کتابخانه‌ها علاقه وافری داشته‌اند، کتابخانه در واقع، قلب هر مؤسسه آموزشی، پژوهشی و تربیتی است. قوت و ضعف تعلیم و تربیت و تحقیق در هر جامعه‌ای وابسته به قوت و ضعف مراکز علمی-آموزشی آن جامعه است که در این مراکز، برخورداری از منابع غنی به ویژه کتاب، حائز اهمیت است. در این مقاله که به روش مطالعات کتابخانه‌ای و بررسی اسناد تاریخی انجام شده است، پیرامون جایگاه کتابخانه‌ها در تمدن اسلامی، کتاب و کتابخانه از دیدگاه تاریخی در تمدن اسلامی، نقش کتاب و کتابخانه‌های موقوفه در تمدن اسلامی، کتابخانه‌های مساجد، کتابخانه‌های خلفا و کتابخانه‌های شخصی در تمدن اسلامی، کتابخانه‌های مدارس، کتابخانه‌های وقفی، مشهورترین کتابخانه‌ها در تمدن اسلامی و بحث می‌شود.

واژگان کلیدی:

مسجد، تمدن اسلامی، فرهنگ وقف، کتابخانه‌های اسلامی، کتابخانه‌های مساجد، کتابخانه‌های وقفی.

تأثیر و جایگاه کتابخانه‌های مساجد در توسعه و شکوفایی فرهنگ و تمدن اسلامی

رضا تاج‌آبادی □

چکیده:

مساجد در نظام سیاسی - اجتماعی مسلمانان فقط کارکرد عبادی و مذهبی نداشته، بلکه دارای کارکردهای فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی و ... نیز بوده‌اند. کتابخانه‌ها در جامعه اسلامی از مؤسسات مهم در رشد و توسعه تمدن اسلامی قلمداد می‌شوند. با گسترش تمدن اسلامی شمار و انواع کتابخانه‌ها فزونی یافت. این کتابخانه‌ها مبتنی بر کتابخانه‌های عمومی اختصاصی، مدارس، مساجد، حکام و شخصی بوده است. هدف از ارائه این مقاله تبیین جایگاه کتابخانه‌های مساجد در رشد و توسعه علمی و فرهنگی تمدن اسلامی است. مساجد از دیرباز در زندگی مسلمانان نقش محوری داشته و زیربنای شکل‌گیری تمدن اسلامی محسوب می‌شوند. کتابخانه در حوزه مساجد اسلامی از پیشینه کهن و ارج و منزلت والایی برخوردار است. تاریخ تمدن اسلامی در طی قرون گذشته بیانگر این حقیقت است که کتابخانه به عنوان یک نهاد فرهنگی - آموزشی در کنار مسجد از ارکان اساسی مسجد محسوب می‌شود. کتابخانه‌های مساجد، نخستین و در عین حال رایج‌ترین کتابخانه‌های عمومی در جهان اسلام بوده‌اند که توسط خود مردم ساخته، سازماندهی و اداره می‌شدند.

شکوفایی بی‌نظیر تمدن و فرهنگ اسلامی در سرزمین ایران حاکی از شعور باطنی و زمینه فرهنگی جامعه ایران بوده و وجود کتابخانه‌های مساجد، مدارس، خانقاه‌ها و بیمارستان‌ها که نشانگر عمق علاقه ایرانیان به کتاب و فرهنگ اسلامی بوده است. کتابخانه‌های مساجد به گواه تاریخ از قدیم‌ترین کتابخانه‌های موجود در کشور و در واقع مردمی‌ترین و عمومی‌ترین نوع کتابخانه‌ها نیز می‌باشد. در این مقاله راجع به تاریخچه کتابخانه‌های مساجد، کارکردهای کتابخانه‌های مساجد، نقش کتابخانه‌های مساجد و کتب وقفی آنها در پیشرفت علم و دانش در فرهنگ و تمدن اسلامی، کتابخانه‌های مساجد در ایران و ... بحث می‌شود و همچنین فهرستی از کتابخانه‌های مهم مساجد جهان اسلام در گذشته تاریخی ارائه می‌گردد.

واژگان کلیدی:

فرهنگ و تمدن اسلامی، کتابخانه‌های اسلامی، کتابخانه‌های مساجد، سلامت اجتماعی، مساجد.

جایگاه نماز در سلامت روحی و روانی سالمندان (با تأکید بر نقش مساجد)

□ رضا تاج‌آبادی، سعید شعبانی و محمد رحیمی

چکیده:

هدف از ارائه این مقاله تبیین جایگاه و تأثیر نماز در افراد سالمند (با تأکید بر نقش مساجد) است. این مقاله از طریق مطالعه منابع کتابخانه‌ای انجام شده است. انزوای اجتماعی، افسردگی، ناامیدی از زندگی و دیگر مشکلات جسمی، روانی و اجتماعی از مسائل جدی بهداشتی سالمندان بوده و در بین عوامل متعدد مؤثر بر این وضعیت، عوامل دینی و توجه به اعمال مذهبی نظیر نماز و عبادت و دعا نقش مهمی در حفظ تعادل روانی و امیدواری سالمندان دارد. از طرفی بر اساس جهان بینی اسلامی، نماز به عنوان ذکر خداوند تلقی شده و باعث آرامش دل‌هاست و نگرش‌های موجود در برپاداری نماز مانند توحید و معاد نیز هر یک به نحوی در حفظ سلامت روحی و روانی و افزایش امید به زندگی و عزت نفس سالمندان مؤثر است.

مطالعات انجام شده در اکثر فرهنگ‌ها و مذاهب مختلف، بیانگر تأثیر مثبت عبادات، نماز و دعا بر میل به زندگی، احساس خوب بودن و شادی، کاهش اضطراب و تنش، اثربخشی روان‌درمانی و تقویت سایر فرآیندهای درمانی است. در بین شیوه‌های مقابله‌ای برای کاهش اثرات سالمندی، تقویت روحیه و اعتقادات مذهبی، شرکت در مراسم مذهبی و انجام فرایض دینی مانند نماز، نقش مهمی در پیشگیری از انزوای اجتماعی، افسردگی، ایجاد آرامش روانی، امیدواری و رضایت از زندگی در سالمندان دارد که می‌توان با انجام مشاوری روانی و مذهبی، آنان را نسبت به زندگی امیدوار ساخته و سلامت روان آنها را تأمین کرد.

واژگان کلیدی:

سالمندان، سلامت روان، نماز، مساجد، آرامش روحی، نماز جماعت.

جایگاه مساجد در امنیت اجتماعی و پیشگیری از جرایم

□ رضا تاج آبادی و محمد رحیمی

چکیده:

هدف اصلی این مقاله، تبیین نقش و جایگاه مساجد در ارتقاء و توسعه سلامت اجتماعی است. «مسجد» یکی از عناصر مهم و تأثیرگذار در شهرهای اسلامی است، در طول تاریخ در شکل‌گیری شهرهای اسلامی، مساجد همواره به عنوان فضاهای عمومی مهم و مردمی دارای عملکردهای متعدد اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و کالبدی بوده و در زندگی مردم نقش محوری داشته‌اند. مساجد علاوه بر اینکه مکانی معنوی - عبادی و جایگاهی برای تقرب به سوی خداوند هستند، در طول تاریخ، نقش بسیار مهمی در ایجاد، پرورش و تقویت سرمایه‌های اجتماعی (وحدت و یکپارچگی عمومی) داشته و پایگاهی مردمی، سنگری مقاوم و دژی مستحکم برای مبارزه علیه دشمنان، به شمار آمده و به عنوان عنصری بازدارنده جهت دست‌یابی به اهداف شومشان مطرح است. از آنجایی که فلسفه وجودی مسجد برای ایجاد جماعت است، شاید مهم‌ترین این فواید، مسئله دوری از انحراف و جرم است در واقع ساختمان مسجد با کتیبه‌های آن و رنگ‌های به کار رفته در جلوگیری از جرم، مؤثر است. مسجد به عنوان یک مکان، از دو جلوه متفاوت برخوردار است. به عبارت دیگر، دو گونه رفتاری در این مکان ویژه متجلی می‌گردد، که در امر تعلیم و تربیت و جهت‌دهی رفتارهای فردی و جمعی افراد بسیار مؤثر است. جلوه ظاهری مساجد، رفتارها و اعمال و روابط پسندیده دینی و مذهبی و مقبول شرع و دین است. در حالی که در جلوه پنهانی مساجد، رفتارهای شخصیتی، غیر جمعی و کنترل‌ریخ می‌دهد. مساجد با برخورداری از کارکرد امنیتی دین، نقش به‌سزائی در مهار و از میان بردن آسیب‌های اجتماعی به‌ویژه در سطح محله‌ای ایفا نموده و بدین ترتیب موجبات برقراری امنیت در محله‌ها و شهرها را فراهم می‌آورند. در این مقاله، به نقش مسجد در سلامت اجتماعی و جایگاه آن در پیشگیری از جرایم و انحرافات اجتماعی پرداخته می‌شود.

واژگان کلیدی:

مسجد، بازدارنده، پدافند غیر عامل، سلامت اجتماعی، پیشگیری از جرایم، امنیت اجتماعی.

بررسی نگاه سیاحان اروپایی به مساجد در عصر صفوی

□ اعظم تقی پور

چکیده:

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های مساجد، جاذبه هنری و معنوی آنها است. این ویژگی زمانی بیش‌تر جلوه‌گر می‌شود که افرادی با مذاهب و فرهنگ‌های غیر اسلامی از دیگر سرزمین‌ها به دیدار این اماکن می‌آیند و مجذوب جلوه‌های معنوی و هنری آنها می‌شوند. سفرنامه‌ها از گنجینه‌های ادبی و هنری و تاریخی با ارزشی بوده که دارای ظرایف و نکات فراوانی در این باره هستند. با مطالعه این سفرنامه‌ها می‌توان به وضعیت اماکن مقدس و متبرک در جوامع اسلامی و ویژگی‌های آنها پی برد. سفرنامه‌ها در واقع پرده‌هایی از صحنه‌های زندگی اجتماعی مردم هستند که به جهت اشمال بر انبوهی از اطلاعات درباره تاریخ فرهنگ ایران جایگاه ممتازی دارند. سیاحان به حکم بیگانه بودن و نداشتن جایگاهی در میراث فرهنگی و ملی این سرزمین و به علت دور بودن از خشم سلاطین در شرح و توصیف احوال و خصوصیات جامعه و مردم آزاد بودند. مسائل مختلف مربوط به مذهب از قبیل اعتقادات مذهبی، باورهای دینی، نمای ظاهری اماکن مذهبی و شیوه‌اجرای آداب دینی در داخل مساجد و بقاع متبرک که از دید سفرنامه‌نویسان مخفی‌نمانده است. در این پژوهش سعی بر آن است تا به روش توصیفی-تحلیلی و استفاده از منابع کتابخانه‌ای، نحوه برخورد سفرنامه‌نویسان عصر صفوی را با مساجد و جاذبه‌های معنوی و هنری آن دوره بررسی شود.

واژگان کلیدی:

مساجد، سفرنامه، صفوی، جاذبه‌های معنوی، گردشگر، سیاح، اروپائیان.

تبیین جایگاه مسجد به عنوان پایگاه نشر معارف قرآن و اهل بیت

□ اعظم توکلی

چکیده:

مسجد به عنوان یک مکان، از دو جلوه متفاوت برخوردار است. به عبارت دیگر، دو گونه رفتار در این مکان ویژه متجلی می‌شود که در امر تعلیم و تربیت و جهت دهی رفتارهای فردی و جمعی افراد بسیار مؤثر است. در جلوه ظاهری مساجد، رفتارها و اعمال و روابط پسندیده دینی و مذهبی و مقبول شرع و دین رخ می‌نماید و این در حالی است که در جلوه پنهانی مساجد، رفتارهای شخصی، غیر جمعی و کنترلی رخ می‌دهد.

قاعده کلی و اصل اساسی تربیت اسلامی، ایجاد پیوند میان قلب انسان و خدا است، پیوندی دائمی که هر لحظه قلب را بر می‌انگیزد تا به خدا رجوع کرده و در هر کاری از قانون اساسی و ابدی او طلب مشورت کند. پیوندی که با آن هر چیزی کامل و تمام و بدون آن، همه چیز پوچ و بیهوده می‌شود. در احادیث نیز آمده است اولین معرفت، معرفت خداوند است بنابراین والدین باید قبل از هر چیز درس توحید به فرزند بیاموزد که زیربنای تمام دینداری است.

آنچه که به نظر می‌آید این است که مسجد، یکی از مهم‌ترین و شاید بهترین اماکنی است که امکان تقویت ارزش‌های دینی و سیراب شدن مشتاقان از چشمه‌های معرفت را فراهم می‌آورد. این مقاله که به شیوه مطالعات کتابخانه‌ای انجام شده است به تبیین و توصیف جایگاه مسجد به عنوان پایگاه نشر معارف اسلامی می‌پردازد.

واژگان کلیدی:

مسجد، پرستش، تربیت اسلامی، اهل بیت (علیهم‌السلام)، عبادت.

مسجد، گمشده جوانان امروز: تبیین جایگاه مسجد در زندگی جوانان

□ اعظم توکلی

چکیده:

مسجد جایگاهی بزرگ در زندگی جوانان دارد. این مقاله در پی آن است که ضمن برشمردن اهمیت و تأثیرات مستقیم مسجد بر زندگی انسان و به ویژه جوانان، چگونگی اصلاح رفتار به واسطه مسجد را تبیین کند. به عبارت دیگر، دو گونه رفتار در این مکان ویژه متجلی می‌شود که در امر تعلیم و تربیت و جهت‌دهی رفتارهای فردی و جمعی افراد بسیار مؤثر است. در جلوه‌های ظاهری مساجد، رفتارها، اعمال و روابط پسندیده دینی و مذهبی و مقبول شرع و دین رخ می‌نماید و این در حالی است که در جلوه‌های پنهانی مساجد، رفتارهای شخصی، غیر جمعی و کنترلی رخ می‌دهد. با این تفاسیر مساجد، کارکردهای فرهنگی و آموزشی بسیاری در جامعه دارند.

واژگان کلیدی:

مسجد، کارکردهای مسجد، جوانان، تحول انسان.

بررسی نقش و ظرفیت رسانه‌ای مسجد در اطلاع‌رسانی و تحلیل بیداری اسلامی

□ مجید حمید ثالث

چکیده:

مسجد از دیرباز یکی از بازوهای اسلام در معرفی و شناساندن اسلام و اهداف و مشخصه‌های آن به دیگران است، تا جایی که مسلمانان در سال‌های آغازین ظهور اسلام، پس از توسعه شهرها و کشورهای اسلامی، پیش از هر اقدام، مسجد را بنا می‌کردند. یکی از کارکردهای مسجد در نظام اسلامی، نقش رسانه‌ای این نهاد مقدس است که در طول بیداری اسلامی به خوبی ایفای نقش نموده و با اتکاء به گذشتهٔ پرشکوه و اعتماد مردم نسبت به خود، در مقابل غول رسانه‌ای حاکم بر جهان ایستاده است.

در این مقاله تلاش شده، به تحلیل نقش و ظرفیت‌های رسانه‌ای مسجد در بیداری اسلامی پرداخته شود و سپس برای بررسی نقش رسانه‌ای مسجد، مزیت‌های آن به عنوان یک رسانه بازگو شود. نتایج این پژوهش که به روش مطالعهٔ کتابخانه‌ای انجام شده است ارائهٔ راهکارها و پیشنهاداتی برای توسعهٔ ظرفیت مسجد جهت ایفای نقش بهتر در امر بیداری اسلامی است.

واژگان کلیدی:

مسجد، بیداری اسلامی، رسانه، اطلاع‌رسانی.

بررسی راهکارهای جذب افراد به مسجد با رویکرد توجه به کارکردهای یک مسجد الگو

□ عبدالغفور جامی

چکیده:

مسجد الگو در نظام اسلامی، عهده‌دار نقش‌های مهمی در عرصه‌های عبادی، تربیتی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نظامی است. توجه به طیف‌های شرکت‌کننده و برخورد مناسب با آنان، توجه به شکل ظاهری و داخلی مسجد، برگزاری جلسات معنوی مناسب در مسجد، ارتباط قوی امام جماعت و هیئت امناء با خانواده‌ها از مهم‌ترین مصادیق کارکردهای عبادی مسجد نمونه است. مسجد با ایجاد آشنایی و پیوند میان نخبگان و صالحان جامعه، بستری مناسب برای پرورش و تربیت روحی و اجتماعی وی فراهم می‌کند و روح جمع‌گرایی، انعطاف و نظم‌پذیری را در آنان تقویت می‌کند. از جمله راهکارهای اجتماعی مسجد نمونه می‌توان به دقت کافی در انتخاب خادم مسجد، بکارگیری هیئت امنای مدیر و مدبر، آشنایی امام جماعت با مشکلات و نیازهای مردم به ویژه جوانان، اشاره کرد. با توجه به اینکه در آموزه‌های دین مبین اسلام، هیچگاه سیاست از دیانت جدا نبوده است و سنت و سیره رسول اکرم صلی الله علیه و آله و اصحاب بزرگوار در اداره حکومت، مؤید این امر است؛ حضور ائمه جماعات توانمند و آشنا به مفاهیم سیاسی و تاریخی و پشتیبانی آنها توسط نهادهای مسئول و اطلاع‌رسانی و تحلیل وقایع به مردم از مهم‌ترین کارکردهای سیاسی در مسجد نمونه است.

مسجد در زمینه نظامی نیز، نقشی حیاتی را ایفا می‌کند؛ زیرا در حقیقت رزمندگان مدافع اسلام، پرورش یافته مساجدند. از مهم‌ترین کارکردهای نظامی مسجد نمونه می‌توان به تقویت کانون‌های فرهنگی و پایگاه‌های بسیج، ایجاد ضرورت و اطلاع‌رسانی در بین مردم از طریق رسانه‌ها مبتنی بر آمادگی دفاعی و مهارتی، اشاره کرد. تشکیل تعاونی‌ها و موسسات کاربایی، سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها و کارخانه‌ها و... می‌تواند راهکارهایی در زمینه تقویت اقتصاد مردم در مسجد نمونه باشد. استفاده از مسجد به عنوان محل قضاوت و رسیدگی به دعاوی حقوقی نیز از کارکردهای دیگر مسجد است، تأسیس مرکز مشاوره حقوقی رایگان، حل و فصل اختلافات و مشکلات قضایی و حقوقی نمازگزاران در مسجد و... از بار اداری دادگاه‌ها و شورای حل اختلاف می‌کاهد.

واژگان کلیدی:

مسجد، قرآن، کارکردهای مسجد، مسجد الگو، مسجد طراز انقلاب اسلامی.

عوامل مؤثر بر مشارکت دانش آموزان ابتدایی روستا در مناسک مذهبی بخصوص نماز جماعت

□ علی جعفری

چکیده:

از آنجا که تربیت دینی یکی از مهم‌ترین ملزومات زندگی انسان در سنین کودکی و نوجوانی است پژوهش حاضر در نظر دارد به بررسی برخی از عوامل اثرگذار بر این مسئله بپردازد. با توجه به گسترده‌گی موضوع پژوهش، تحقیقات زیادی در این زمینه صورت گرفته است. که هر یک به روش‌های مختلف ابعاد این مسئله را مورد بررسی قرار داده‌اند. در همین راستا محقق بر آن است که این بار برخی از عوامل اثرگذار بر پژوهش را در جامعه کوچک‌تری مورد بررسی قرار دهد. از آنجا که معمولاً به روستا توجه کم‌تری شده و مورد توجه نهادها و ارگان‌های دولتی قرار نمی‌گیرند و به تبع آن از بودجه فرهنگی مذهبی زیادی هم برخوردار نیست تلاش و پیگیری در این زمینه لزوم بیش‌تری دارد. علاوه بر این شرایط حاکم بر روستا، فعالیت‌های سنگین و پیوسته روستاییان و دوری از محافل مذهبی به این قضیه بیش‌تر دامن می‌زند.

کوتاه سخن آن که محقق بر آن است در این پژوهش که حاصل یک سال فعالیت در بین اهالی روستای زرقان می‌باشد با بررسی و شناخت مشکلات روستاییان برخی از راهکارهایی که جهت رسیدن به اهداف پژوهشی توسط بزرگانی چون شهید مطهری، علی قائمی، دکتر افروز و دیگر بزرگان ارائه شده است را جامعه عمل ببوشاند. پس از گردآوری اطلاعات و هم‌اندیشی با دیگران بسیاری از راهکارهای فوق اجرا شد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که عموم موارد اثربخش بوده و توانست در جذب نوجوانان به مناسک مذهبی مؤثر واقع شود.

نتایج حاصل از این پژوهش که به روش اقدام‌پژوهی به مرحله اجرا در آمده است را می‌توان به اقتضای شرایط به موارد مشابه تعمیم داد و از ایده‌های آن در دیگر روستاها استفاده کرد. با توجه به این که بخش عظیمی از جمعیت کشور ما در روستاها سکونت دارند، در همین راستا پیشنهاد می‌شود با افزایش اعتبارات روستاها بخشی از منابع مالی را صرف فرهنگ‌سازی و تربیت دینی نسل‌های آینده انقلاب نمود.

واژگان کلیدی:

نماز، نماز جماعت، مناسک مذهبی، تربیت، فرهنگی، نوجوان، مسجد، روستا، انگیزه.

نقش مسجد در تحولات اجتماعی در گستره تاریخ اسلامی (با تأکید بر مساجد صدر اسلام، مسجد گوهر شاد و مسجد جامع کرمان)

□ سارا جمالی

چکیده:

اسلام از ضرورت وجود یک مکان مشخص و پایگاه استوار در رابطه با عرضه قوانین خود و تعلیم و ارشاد مردم در تشکیل یک نظام اجتماعی عادلانه غافل نبود و لزوم بنای چنین مکانی در اولین دستورات بر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله عرضه شد. بر اساس این دستور مؤکد الهی، تمامی مسلمانان، موظف به ساختن چنین مکان مقدسی در سراسر جهان هستند. مسجد به عنوان یکی از مهم ترین سازمان ها در جهان اسلام شناخته می شود. در صدر اسلام، حرکت ها از مسجد آغاز و در آنجا سازماندهی می شد و نیروها از مسجد بسیج می شدند. به این ترتیب نهضت و انقلاب در اسلام، همواره با مسجد پیوندی استوار و جاودانه دارد. با الهام از این تفکر بنیادی اسلامی، قیام مسجد گوهر شاد در مخالفت با قانون کشف حجاب رضاخانی و حادثه مسجد جامع کرمان در اعتراض به کشتار ۱۷ شهریور ۱۳۵۷ میدان شهید (ژاله)، شکل گرفت. تبیین این دو واقعه، نقش مساجد را در جنبش ها و حرکت های اسلامی پررنگ جلوه می دهد. در این مقاله تلاش می شود ضمن بررسی جایگاه مساجد در اسلام به حوادث مسجد گوهر شاد و مسجد جامع کرمان در دوران پهلوی پرداخته شود.

واژگان کلیدی:

اسلام، مسجد قبا، مسجد النبی، مسجد گوهر شاد، مسجد جامع کرمان، مسجد.

تبیین جایگاه مسجد در سیره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله

□ محمدمبین جوان پور

چکیده:

مسجد در سیره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله جایگاهی مهم داشته است. در مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله دو جهاد رهایی بخش، جهاد اکبر و جهاد اصغر، توأمان بیان می‌شد و مسلمانان با فنون جهاد اکبر و جهاد اصغر آشنا شدند و تعلیم و تربیت در همه ابعاد آن عرضه و دین و سیاست به مثابه دوروی یک حقیقت، مطرح و تحلیل می‌شد. از یکسو، مردم به خدا نزدیک می‌شدند و صفات جلال و جمال خدا در قالب‌های وجودشان متجلی می‌شد و از سوی دیگر، به اتحاد و یکپارچگی صفوف و تعاون و عمل مشترک می‌رسیدند و راه آخرت و تعالی را با راهیابی به دنیایی مستقل و آزاد و به دور از شیاطین و دشمنان خدا و خلق خدا می‌پیمودند.

مسلمانان، به برکت جایگاه تعلیمی مسجد به واسطه شمع وجود پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، آموخته بودند، تا حاکمیت خدا بر دل‌های گروهی پیشتاز استقرار نیابد و آنها را آزاد و پاک نکند، برپایی حاکمیت خدا بر سایر توده‌های مردم امکان‌پذیر نخواهد بود، همچنانکه تارسالت حاکمیت خدا بر زمین و بر جامعه بشریت، جامعه عمل نپوشد سازندگی تعالیم اسلام و عبادت و بندگی راستین خدا و خودسازی و دعوت به سوی حقیقت عینیت نخواهد یافت و راه بندگی توأم با امنیت مردم و سرانجام راه جهاد اکبر هموار نخواهد شد و این هدف بزرگ و نهایی پیامبران جز در مساجد تحقق نخواهد یافت. در این پژوهش که به روش مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته است، به جایگاه تربیتی مسجد در سیره پیامبر صلی الله علیه و آله پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، سیره، پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله، تعلیم و تربیت، جهاد اکبر.

جایگاه مسجد در نظام تربیتی جامع

□ برات حمیدیان

چکیده:

مسجد مکان مقدس و محل عبادت، نیایش و دعا، نماز، قرائت قرآن و آموزش دین می‌باشد. عمده‌ترین عنصر در مفهوم مسجد عبادت دسته‌جمعی همچون نمازهای جماعت و مراسم‌های دینی است. با این حال کارکردهای مسجد ابعاد مختلف فرهنگی، روان‌شناختی، سیاسی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. آنچه که به نظر می‌رسد این است که مسجد، زمینه‌ساز فرهنگی تربیتی و جامع است. مسجد با افزایش شناخت و آگاهی، تبیین، حفظ و گسترش ارزش‌ها و آرمان‌های اسلامی، تربیت عملی دینی و تربیت الگویی، نظام تربیتی منسجم و قوام یافته‌ای را ایجاد می‌کند که بر شاخصه‌های هویت دینی تأثیر می‌گذارد و آنها را تقویت می‌کند.

تربیت اخلاقی، تربیت فقهی، تربیت عقیدتی، تربیت سیاسی از ابعاد تربیت دینی است که مسجد بر آنها مؤثر است. مسجد با آموزش فرهنگ دینی، شناخت لازم را برای مسلمانان ایجاد می‌کند. این شناخت، خودباوری لازم برای دفاع از فرهنگ مهاجم را سبب می‌شود. نماز جماعت و حضور در مساجد و برگزاری جشن‌ها و اعیاد اسلامی، جلسات قرآن و دعا، احساس یگانگی، دوستی، صفا و صمیمیت را در قلب‌ها فزونی بخشیده و مسرت واقعی به بار می‌آورد. گردهمایی افراد و اقشار گوناگون هر صبح، ظهر و شام در مسجد و شرکتشان در نماز جماعت بهترین فرصت برای تقویت اطلاعات فرهنگی، سیاسی، مذهبی، اجتماعی و بهداشتی را فراهم می‌سازد.

واژگان کلیدی:

مسجد، تربیت جامع، تربیت اخلاقی، تربیت فقهی، تربیت عقیدتی، تربیت سیاسی.

تبیین نقش واسطه‌ای نمازخانه مدرسه به عنوان پل ارتباطی دانش آموز و مسجد

□ حمیراز کریازاده و زهرا شادپور چوری

چکیده:

نماز اساسی‌ترین رشته‌الفت و عالی‌ترین عامل محبت میان بندگان و حضرت حق است. نماز نوردل، صفای قلب و روح و جان، سلامت روان و فروغ ذات بندگان صالح خداست. واسطه محکمی است که تمام هستی انسان را به ملکوت هستی پیوند می‌دهد و نمی‌توان برنامه‌ای بهتر برای ربط دادن آدمی به حق و حقیقت یافت.

همچنین نماز ستون دین و دین ستون فرهنگ و فرهنگ ستون جامعه است و جامعه دینی نمی‌تواند از نماز و یاد خدا غافل باشد. از آنجا که هیچ آموزش و تربیتی بدون زمینه‌سازی موفق نیست و تربیت و آموزش نیز تنها انتقال اطلاعات نمی‌باشد؛ لذا ارائه راهکارهای مناسب برای آموزش و پرورش درست و اصولی در جامعه دینی ضروری به نظر می‌رسد.

نمازخانه مدارس که گاه اولین محل مواجهه عینی دانش‌آموزان با نماز جماعت است، می‌تواند نقش واسطه‌ای پررنگی در ارتباط دانش‌آموز و مسجد ایفا کند.

در این مقاله که به روش مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیلی - توصیفی انجام شده است، سعی شده است که روش‌های جذب دانش‌آموزان به نماز و القای ارزش معنوی آن در سه مقطع «دبستان، راهنمایی و دبیرستان» مورد بررسی قرار گیرد و عوامل ایجاد انگیزه برای استقبال از خواندن نماز در نمازخانه مدرسه و شوق رفتن به مسجد در دانش‌آموزان بیان شود.

واژگان کلیدی:

نماز، مسجد، دانش‌آموز، نمازخانه، تربیت و آموزش، مدرسه.

نقش نماز و مسجد در کاهش ناهنجاری‌ها و آسیب‌ها و رشد و تعالی جامعه از منظر آیات قرآن کریم و روایات معصومین علیهم‌السلام

□ اسماعیل خارستانی

چکیده:

هدف اساسی مقاله حاضر؛ بررسی نقش نماز و مسجد در کاهش ناهنجاری‌ها و آسیب‌ها و رشد و تعالی جامعه از منظر آیات قرآن کریم و روایات معصومین علیهم‌السلام بوده که به روش توصیفی-تحلیلی انجام شده است. در این ارتباط کلیه اطلاعات و منابع مربوط به موضوع گردآوری شده و به شیوه کیفی به ارائه یافته‌های پژوهشی پرداخته شده است. در این تحقیق ابتدا؛ معانی و مفاهیم مسجد، نماز، رشد و تعالی، ارزش، هنجارها و ناهنجاری‌ها و سپس نقش نماز و مسجد در رشد و تعالی ارزشهای اسلامی جامعه مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه نقش نماز و مسجد در کاهش ناهنجاری‌ها و آسیب‌های جامعه و همچنین نقش نماز و مسجد در افزایش باورها و اعتقادات دینی جامعه بر مبنای آیات قرآن کریم و روایات معصومین علیهم‌السلام بررسی و تحلیل شده است و در نهایت آثاری که نماز و مسجد برای جامعه اسلامی بدنبال دارد، استخراج شده است.

نتایج تحقیق حاکی از آن است که نماز و مسجد اثرات بسیار مهمی در رشد شخصیت افراد و در ارتقای باورها و ارزش‌های جامعه داشته و کاهش آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی را به دنبال دارد. این امر سبب ایجاد جامعه‌اصیل اسلامی است که در آن ارزش‌های دینی به معنای واقعی در تمام امور زندگی افراد جامعه نفوذ خواهد داشت.

واژگان کلیدی:

نماز، مسجد، آیات و روایات، رشد و تعالی، آسیب‌ها، باورها.

مجلس شورای اسلامی

۳۷

چکیده مقالات

تبيين جایگاه مسجد در اندیشه دینی

□ هادی خدادادی

چکیده:

آنچه که مسلم است این است که مسجد در جامعه اسلامی، جایگاهی بسیار مهم دارد به گونه‌ای که ساختار شکل‌گیری عموم شهرهای قدیم و بزرگ اسلامی از مسجد بوده است و بازار حول آن مسجد ساخته شده و شهر در اطراف مسجد گسترش می‌یافت. در گذشته در هر شهری مسجد جامعی بود که همه مردم می‌بایست ظهر جمعه در آن گرد هم آیند این مسجد تنها مسجد یک محله نبود که صرفاً محل عبادت باشد بلکه بیش‌تر اجتماعی بود از امت به سرپرستی خلیفه یا نماینده ایشان، امام این محله اجتماع اولاً و وظیفه خطبه خوابی دارد و این خطبه به هیچ‌روی مانند خطبه‌های اعصار بعد موعظه‌ای صرفاً مذهبی نبود بلکه همه مسائل سیاسی، نظامی و حتی مالی امت را مورد بحث قرار می‌داد و حتی گاهی گفت و شنودی نیز میان خطیب و مخاطبان رخ می‌داد. اینگونه عملکردهای مسجد در حکومت الهی طبیعی است. امام خطبه‌اش را از فراز کرسی پله‌داری بنام منبر ایراد می‌کرد و مکانش مسجدهای آدینه یا جامع هر شهر که مسجدالجمع نامیده می‌شود. این مقاله که با استفاده از منابع کتابخانه‌ای تهیه شده است به جایگاه مسجد در نظام دینی پرداخته و پیشنهادهایی برای توسعه مساجد ارائه کرده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، اندیشه دینی، پایگاه فکری، منبر، نماز.

نقش مسجد در صیانت خانواده‌ها از انحرافات

□ فاطمه خلیلی، حسین علی حسین پور و صدیقه پورباریزی

چکیده:

در تأمین سلامت جسمی افراد جامعه، اولویت با پیشگیری و ایمن‌سازی افراد است، در تأمین سلامت فکری و اعتقادی جامعه نیز باید پاک‌سازی محیط از آلودگی‌های فکری، روانی و اعتقادی و پیشگیری از گسترش آن را در اولویت قرار داد. در ارائه راهکارهای پیشگیری از فریب خوردن جوانان و نوجوانان و افتادن آنها در دام افراد و جریان‌های منحرف، باید به شرایط سنی، تفاوت‌های فردی، شرایط زمانی و مکانی و پایگاه فرهنگی و اجتماعی جوانان و نوجوانان توجه نمود.

بنیادی‌ترین روش برای پیشگیری از فریب خوردن جوانان، گسترش زمینه‌های شناخت معارف الهی و درونی‌سازی باورهای مذهبی است. از آنجا که مذهب و خداپرستی در آئینه فطرت انسان، نقش بسته و کمال جویی در نهاد انسان نهفته است؛ کافی است با برنامه‌های تبلیغی و هدایتی، فطرت خداجوی جوانان و نوجوانان را شکوفا ساخت. افزایش آگاهی‌ها به همراه دست‌یابی به معرفت و باورهای دینی باید به گونه‌ای باشد که جوانان در برابر تبلیغات دشمنان ایمن شوند. فراهم آوردن زمینه حضور جوانان و نوجوانان در مساجد، نماز جمعه و بهره‌گیری آنها از برنامه‌های سازنده و روح بخش مذهبی، جوانان را با خدا مأنوس می‌کند و به زیور خوبی‌ها و زیبایی‌ها آراسته می‌گرداند. مساجد نقش مهمی در جذب نسل جوان جامعه دارد. با تشکیل جلسه‌های آموزش مسایل دینی، سیاسی و اجتماعی، گردش‌های دسته‌جمعی و جلسه‌های دعا و نیایش که از هدف‌های رفتاری مشخص و طولانی مدت برخوردارند، می‌توان علاقه‌های جوانان را به این امور جلب کرد.

واژگان کلیدی:

سلامت، مساجد، نیایش، کمال جویی، اصلاح نظام دینی.

بررسی جایگاه مسجد به عنوان پایگاه نشر معارف قرآن و اهل بیت علیهم السلام

□ حامد، جواد و فاطمه دهقان زاده

چکیده:

مسجد خانه خدا در زمین، مرکز وحی، منبع فیوضات معنوی و برکات گوناگون برای نمازگزاران و جامعه اسلامی است. بی گمان مکانی که چنین جایگاهی نزد خداوند دارد حضور در آن، آثار فراوانی را خواهد داشت و بدون تردید شامل حال مکلفان و حاضران در مسجد اعم از زن و مرد نیز خواهد بود. آثار حضور در مسجد فراوان است، چنانکه در روایتی از حضرت امام علی علیه السلام، برای حضور در مسجد، هشت اثر برشمرده شده است:

((کسی که به مسجد رفت و آمد می کند، یکی از منافع هشتگانه نصیب او می شود: برادری مفید و با ارزش در راه خدا، یا علم و دانش نو، یا دلیل و برهان محکم [برای تثبیت عقاید]، یا کلماتی که موجب هدایت شود [می شنود]، یا رحمت مورد انتظاری [شامل حال او می شود]، یا موعظی که او را از فساد و گناه باز دارد [می شنود]، یا به خاطر ترس یا حیا و آبروی خود گناهی را ترک می کند.)) (مستدرک الوسائل، ج ۳، ص ۴۸۰).

مسجد پایگاه انسجام و یکپارچگی مسلمانان است و نماز جماعت و تشکیل صفوف به هم فشرده نمازگزاران به خوبی بیانگر هماهنگی و انسجامی است که حضور در مسجد فراهم می آورد. نقش مسجد در اسلام، محدود به انجام امور عبادی نبوده و حضوری پررنگ در عرصه ارتباطات اجتماعی و محل تنظیم دیانت و اخلاق اداری، فردی، حکومتی و سیاسی داشته است.

واژگان کلیدی:

مسجد، جماعت، تبلیغ، فرهنگ، پایگاه، سیره، اُمت.

راهکارهای جذب نوجوانان و جوانان به مسجد

□ حمیرا زکریا زاده کارسیدانی و هما صابر حبیبی

چکیده:

جوانان، کانون شور و هیجان و سرمایه آینده یک ملت هستند که در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی به توجه ویژه‌ای نیاز دارند. شرایط زیستی - غریزی، ذهنی، روانی، عاطفی، اخلاقی، دگرگونی‌های دوران جوانی و ضرورت در پیش گرفتن شیوه صحیح برخورد با جوانان از اصلی‌ترین مسائلی است که می‌بایست مورد توجه قرار گیرند.

ضمن اینکه نباید فراموش کرد، هدایت و تربیت صحیح جوانان و بکارگیری نیروها و استعداد‌های آنان در پیشرفت آینده کشور بسیار مؤثر است. با توجه به تلاش‌های دشمن برای فاصله گرفتن جوانان از هویت فرهنگی و مذهبی، بررسی راه‌های گسترش و موانع دین‌داری و دین‌باوری و پیوند مستحکم جوان با مسجد در بین جوانان اهمیت ویژه‌ای دارد. مسجد به عنوان پایگاهی دینی است که حضور جوانان در آن، بنیاد دینی جامعه را تقویت می‌کند. پس مسجد به عنوان اصلی‌ترین پایگاه اسلامی نقش مهمی در تربیت، آموزش و ایجاد نزدیکی بین اعضای خود دارد. این مقاله به شیوه تبیینی - توصیفی به ارائه راهکارهایی برای جذب جوانان به مسجد می‌پردازد.

واژگان کلیدی:

نوجوانان و جوانان، تربیت صحیح جوانان، مسجد، جامعه دینی.

بررسی فعالیت‌های خیریه مساجد در پیوند با نهضت امام خمینی ره؛ نمونه موردی مسجد جلیلی تهران و همت تجریش

□ الهام رجایی و توران منصوری

چکیده:

مسئله اصلی این مقاله بررسی چگونگی فعالیت‌های خیریه برخی مساجد و حسینیه‌های شهر تهران در پیوند با نهضت امام خمینی ره از سال‌های ۱۳۴۲ تا ۱۳۵۷ است که با استفاده از رویکرد توصیفی به بررسی بخشی از این گونه فعالیت‌ها پرداخته شده است. از آنجا که مبارزین سیاسی با تنگناهای مالی زیادی از سوی رژیم مواجه شدند دست به ابتکاراتی برای برون‌رفت از این مصائب زدند که مهم‌ترین آن تأسیس صندوق‌های قرض الحسنه، برنامه‌هایی برای کمک به زندانیان سیاسی، آسیب‌دیدگان تظاهرات خیابانی و... بود. طی بررسی‌های صورت گرفته این نتیجه به دست آمد که حمایت‌های مالی از زندانیان سیاسی مخالف رژیم و خانواده‌هایشان، کمک به اشاعه ایده انقلاب اسلامی در خارج از ایران و امداد رسانی به مناطق محروم ایران، از منظر مبارزان سیاسی ایران عامل مهمی جهت گسترش انقلاب تلقی می‌شده و به همین خاطر گروه‌های مبارز برای رسیدن به اهداف و آرمان‌های خود به این امر عنایتی ویژه داشتند. ایشان سعی نمودند با تقبل بخشی از هزینه‌های نهضت، هم به جذب نیروها و افشار مختلف بپردازند و هم باعث دلگرمی مبارزین شوند. مهم‌ترین و مناسب‌ترین مکان جهت رسیدن به این مقصود مساجد بوده است که مرکز تجمع این گروه نیز محسوب می‌شود.

واژگان کلیدی:

انقلاب اسلامی، مساجد، مبارزان سیاسی، روحانیون، مسجد جلیلی تهران، مسجد همت تجریش.

مسجد و سبک زندگی اسلامی، مطالعه‌ای در خصوص کارکردهای مساجد در زندگی فردی و اجتماعی

□ طیبه رجبی و انسیه نبی‌زاده

چکیده:

مسجد، زمینه‌ساز ایجاد رفتارهای مطلوب در جامعه و جایگاهی برای تجربه فنون و راهبردهای دینی و تأمین نیازهای معنوی مسلمانان، به‌ویژه نسل جوان، به‌شمار می‌رود. مساجد امروزی می‌بایست همچون مساجد صدر اسلام، همگام با تغییر و تحولات اجتماعی و اقتضائات نوین، کارکردهای متنوعی متناسب با نیازهای جامعه برای خود تعریف نمایند. در این مقاله که به شیوه کتابخانه‌ای و تحلیلی انجام گرفته است، سعی شده، کارکردهای مختلف مساجد که در طول تاریخ، با فراز و نشیب‌های گوناگونی همراه بوده است، بررسی شود و ویژگی‌های بالقوه مساجد مورد ارزیابی، کنکاش و تحلیل قرار گرفته و در نهایت به تأثیر آن بر زندگی افراد پرداخته شود. ضمن اینکه در این پژوهش به نقاط ضعف و قوت مساجد در زمان حال پرداخته شده، راه‌حلی‌هایی جهت جذب مردم به ویژه جوانان به مساجد و رونق این مراکز معنوی و در نهایت گسترش معارف دینی و الهی در آن، بیان گردیده است.

واژگان کلیدی:

سبک زندگی، سبک زندگی اسلامی، مسجد، کارکردهای مسجد، آسیب‌شناسی.

بررسی مبانی زیبایی‌شناختی مسجد بر مبنای قرآن کریم

□ زینب رحیمی

چکیده:

قرآن کریم کتاب هدایت و راهنمای خلق برای سعادت اوست که به فرموده خود قرآن هیچ‌ترو خشکی نیست مگر آن که در کتاب الهی ثبت شده است. قرآن هر آنچه که روی زمین قرار دارد را آیت و نشانه معرفی می‌کند و انسان را به تفکر در آنها دعوت می‌نماید. مسجد به عنوان بهترین مکان برای پرستش پروردگار در قرآن با ویژگی‌های خاصی معرفی شده است که در این پژوهش سعی شده است مفاهیم زیبایی‌شناختی مسجد بر مبنای قرآن کریم مورد بررسی قرار گیرد. پژوهش حاضر به روش توصیفی-تحلیلی و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای از قرآن کریم، تفاسیر و کتب معتبر روایی انجام پذیرفته است. زیبایی‌شناسی مسجد در قرآن کریم در دو بعد کلی زیبایی‌شناسی کالبدی و معنوی مورد بررسی قرار گرفته و همچنین به ویژگی‌های زیبایی‌شناختی استفاده‌کنندگان از این مکان مقدس نیز پرداخته شده است. از نتایج این پژوهش می‌توان برای بهبود کیفیت زیبایی‌شناختی مساجد در عصر حاضر بهره جست.

واژگان کلیدی:

قرآن کریم، مسجد، زیبایی‌شناسی، آیات.

بررسی نقش نماز و مسجد در خودسازی بر مبنای آیات قرآن

□ زینب رحیمی

چکیده:

نماز بهترین شیوه عبادت و اظهار بندگی به پروردگار عالمیان است و قرآن، نماز را به عنوان «ذکر الله اکبر» که در واقع وسیله سعادت بشر است معرفی می کند، همچنین مسجد نیز به عنوان اصلی ترین و اصیل ترین جایگاه عبادت که انسان در والاترین درجه متوجه یاد خدا باشد، اهمیت و جایگاه ویژه ای دارد. هدف از انجام این پژوهش بازبینی و تدبر در آیات شریفه به منظور شناخت و بکارگیری مفاهیم مطروحه است.

پژوهش حاضر به روش تحلیلی-توصیفی با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای از قرآن کریم، تفاسیر و منابع اسلامی انجام شده است. قرآن به عنوان کتاب انسان ساز و روشنگر راه انسان، بندگان خود را به خواندن نماز امر می کند (سوره ابراهیم آیه ۳۱) و به حفاظت و مراقبت از آن توصیه می کند (سوره بقره آیه ۲۳۸)، آن را جز برای خاشعین، گران و سنگین می شمارد (سوره بقره آیه ۴۵) قرآن نماز را بازدارنده از زشتی‌ها و بدی‌ها معرفی می نماید (سوره عنکبوت آیه ۴۵) و آن را از صفات خردمندان و وفا کنندگان به عهد بر شمرده و عاقبت آنها را نیک فرجامی بیان می کند (سوره رعد آیه ۲۲) همچنین فرمان می دهد در هر مسجد و عبادتگاهی که به نیایش می پردازید تمام توجه خود را به او کنید و او را بخوانید (سوره اعراف آیه ۲۹)، از تدبر در آیات فوق و دیگر آیات شریفه مرتبط می توان به اهمیت والای اقامه نماز پی برد و با پیاده کردن و به کار بردن آن در جهت خودسازی در زندگی به سوی کمال رهنمون شد.

کلمات کلیدی:

نماز، مسجد، قرآن، خودسازی.

تبیین آثار تربیتی و اجتماعی مسجد

□ مینارزمی

چکیده:

مسجد به محلی اطلاق می‌شود که جایگاه عبادت و خضوع در برابر حق تعالی است. امامان معصوم علیهم‌السلام به مسلمانان سفارش می‌کنند که به هنگام رویارویی با مشکلات و اندوه‌های دنیوی، به نماز و مسجد پناه ببرند. حضور در مسجد، حضور در خانه خدا است و به طور طبیعی بی‌تأثیر نیست. از جمله تأثیراتی که حاصل رفت و آمد به مساجد است می‌توان از اثر آن بر ازدواج و کانون خانواده، ترویج فرهنگ بهداشت و جهاد، کمک به کنترل مدیریت بحران، آرامش روحی و رضایت درونی، ایجاد جامعه سالم و توسعه علمی آن و... اشاره نمود. بر این اساس این مقاله با شیوه کتابخانه‌ای تلاش دارد تا ضمن تعریف مسجد به اثرات اجتماعی و تربیتی آن بپردازد.

واژگان کلیدی:

مسجد، جامعه، قرآن، حدیث، اسلام، تربیت.

بررسی نقش مسجد در تربیت دینی کودکان و نوجوانان

□ زهرا رسولی شورکی

چکیده:

این مقاله به تبیین نقش مساجد در تربیت کودکان و نوجوانان پرداخته و مباحثی نظیر عوامل مؤثر در جذب کودکان و نوجوانان به مسجد، اثرات و فواید جذب و حضور آنان در مسجد را مورد بررسی قرار داده است. از آنجا که مسجد عامل تربیتی مهمی است، این مقاله به اثرات تربیتی مکان‌های مقدّس بر روی کودکان و نوجوانان سنین ده تا پانزده سال پرداخته است. در این نوشتار که به روش تحلیلی-توصیفی و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای صورت گرفته است، به نقش مسجد در تربیت دینی کودکان و نوجوانان پرداخته شده و پیشنهادهایی جهت حضور هر چه بیش‌تر این افراد در مسجد بیان شده است.

واژگان کلیدی:

تربیت، مسجد، کودکان و نوجوانان، نماز، امام جماعت، هیئت امناء.

شناسایی عوامل مؤثر بر حضور مردم در مسجد

□ علی سبحانی متین

چکیده:

مسجد از ابتدای ظهور اسلام تاکنون، نقش و جایگاه بسیار مهمی در جامعه اسلامی و زندگی مسلمین داشته است. حضور مسلمین در مسجد از گذشته تاکنون دارای اهمیت زیادی بوده و هدف از انجام این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر بر حضور مردم در مسجد است. در این پژوهش برای شناسایی این عوامل از روش کتابخانه‌ای، اسناد موجود و مصاحبه با خبرگان استفاده شده و در پایان پس از مطالعات و مصاحبه‌های انجام شده بیست عامل اصلی مؤثر بر حضور مردم در مسجد شناسایی شد که می‌توان آنها را به دو دسته عوامل درون‌زا و برون‌زا تقسیم کرد.

از عوامل درون‌زای می‌توان به نقش امام جماعت و خادم مسجد، هیئت امناء، مکان و معماری مسجد، نهادهای فعال درون مسجد، امکانات مناسب مسجد، نظافت مسجد و نحوه برخورد و رفتار سایر نمازگزاران اشاره کرد ضمن اینکه از عوامل برون‌زا می‌توان مواردی نظیر عوامل سیاسی-اقتصادی، عوامل فرهنگی جامعه، نهادهای فرهنگی، اجتماعی و تبلیغی، سازمان رسیدگی به امور مساجد، صداوسیما و رسانه‌های جمعی، آموزش و پرورش و آموزش عالی، خانواده، تشویق و حضور نخبگان و الگوها در مسجد و تأثیر آنها بر حضور دیگران و همچنین ویژگی‌های خود افراد، نام برد.

واژگان کلیدی:

مسجد، جامعه اسلامی، مشارکت مردمی، سازمان‌های دینی، جذب جوانان به مسجد، عوامل درون‌زا، عوامل برون‌زا.

عوامل مؤثر بر جذب نوجوانان و جوانان به مساجد از نگاه دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز ساری در سال ۱۳۹۲

□ داوود ستارزاده

چکیده:

این پژوهش، دیدگاه‌های دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز ساری در رابطه با عوامل مؤثر بر جذب جوانان را بررسی کرده و آسیب‌شناسی مساجد را از نگاه دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز ساری انجام می‌دهد. در این نوشتار، مجموعه عواملی که در جذب جوانان به مسجد مؤثر است، به عوامل مسجدی و عوامل فرهنگی و اجتماعی تقسیم شده است. جامعه آماری این پژوهش دانشجویان پسر و دختر دانشگاه پیام نور مرکز ساری در سال ۱۳۹۲ بوده و حجم نمونه را ۲۷۰ نفر تشکیل داده‌اند. این تحقیق از نوع پژوهش‌های توصیفی و پیمایشی و از شاخه بررسی‌های میدانی است و اطلاعات از طریق مطالعه اسناد و مدارک موجود و تجزیه و تحلیل پرسش‌نامه به دست آمده است. در این روش از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده و اعتبار و روایی آن تایید شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که هم عوامل مسجدی و همه عوامل اجتماعی و فرهنگی بر جذب جوانان و نوجوانان به مسجد مؤثر است در بین عوامل مسجدی عامل وضعیت ظاهری و معماری مساجد و در بین عوامل فرهنگی و اجتماعی عامل خانواده و وضعیت خانوادگی از سایر عوامل، اهمیت بیش‌تری دارند. در پایان، بر اساس یافته‌های پژوهش پیشنهادهای ارائه شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، امام جماعت، دانشجویان دانشگاه پیام نور مرکز ساری، آسیب‌شناسی مساجد.

تبیین آثار و کارکردهای نماز و مسجد نمونه، متناسب با شرایط و زمان

□ محمدحسین سعیدی

چکیده:

مساجد در طول تاریخ اسلام کارکردهای متنوع و متعددی داشته و همواره تأثیر گذار و سازنده بوده‌اند، اما این کارکردهای سالهای گذشته کم‌تر مورد توجه قرار گرفته و شرایطی ایجاد شده که بیش‌تر مساجد تنها حکم اماکنی برای عبادت و اقامه نماز را دارند. مساجد، پایگاه‌هایی برای تفکر، تدبیر، تصفیه روح، خلوص و اتصال بنده به خالق یکتا است. اما برای آنکه مساجد جایگاه واقعی خود را داشته و این اماکن همواره فضایی آرام بخش و امن داشته باشند شرایطی خاص لازم است، که گاه عدم وجود این امکانات و شرایط، موجب ضعف و کاستی در ایفای کارکرد مناسب توسط مساجد می‌شود.

این مقاله که حاصل تجربیات نویسنده در حوزه مسجد و فعالیت‌های آن است، می‌کوشد با تبیین آن دسته از شرایطی که می‌بایست مساجد امروز با آن تطبیق یابند، گامی در جهت مسجد طراز اسلامی بردارد.

واژگان کلیدی:

برکات مسجد، عرصه اجتماعی و فرهنگی، بیداری اسلامی، کارکردهای مسجد، اقتضائات زمانی.

تبیین راهکارهای جذب نوجوانان و جوانان به مسجد

□ سکینه سلیمانی

چکیده:

هدف از نگارش این پژوهش بررسی راهکارهای عملی جذب نوجوانان و جوانان به مسجد است. با عنایت به اینکه از روش توصیفی استفاده شده و جمع‌آوری اطلاعات آن به روش کتابخانه‌ای با بهره‌گیری از منابع کتابخانه‌ای اعم از قرآن کریم و کتب احادیث و روایات بود، است. مسجد پایگاه تجمع دلسوزان دین است. حضور دائم در این پایگاه می‌تواند تربیت اسلامی را به دنبال داشته و سبب می‌شود، تا تبلیغات دشمنان علیه جوانان بی‌اثر گردد. جوانان قشر پرنرژی و پرتحرکی بوده که می‌توانند در تغییرات بزرگ سهیم بوده و روندی صعودی یا نزولی در همه‌جبهات به جامعه دهند. آرمان‌خواهی، شور و نشاط و زیباطلبی، فضای زندگی جوان را پر کرده است؛ از سوی دیگر مسجد هم به عنوان مهم‌ترین کانون مذهبی، زیبایی خود را دارد. در این مقاله سخن بر این است که چگونه می‌توان میان جوانی و مسجد و به بیان دیگر میان دو زیبایی، پیوند و یگانگی آفرید، و عوامل جذب و عدم جذب آنها را شناسایی کرد. پس شکی نیست که می‌توان با بکارگیری روش‌های متناسب، بخش اعظمی از جوانان و نوجوانان مسلمان جامعه اسلامی را به این امر مهم جذب کرد.

واژگان کلیدی:

راهکارها، جوانان، نوجوانان، مسجد، نماز، امام جماعت.

شاخصه‌ها و ویژگی‌های مسجد جوان‌پسند

□ مریم شاه‌علی، زهرا شاه‌علی، دلارام درود و سید نظام‌الدین حسینی

چکیده

مسجد به عنوان مرکز فعالیتهای فرهنگی و اجتماعی، از اهمیت ویژه‌ای در رشد و تعالی انسان‌ها برخوردار است و آیات و احادیث بسیاری نیز بر لزوم حضور در مسجد تأکید دارند که از آن جمله می‌توان به فرمایش پیامبر گرامی اسلام اشاره نمود که فرموده‌اند: «مساجد، خانه پارسایان است و هر کس خانه‌اش مسجد باشد، خداوند برای او رحمت و شادی را ضمانت کرده و اجازه عبور از صراط (به سوی بهشت) را به او خواهد داد.» همچنین در حدیثی دیگر از ایشان آمده است که «هر کس برای تعلیم یا تعلم وارد مسجد شود، همچون مجاهد در راه خداست» و از این رو است که در عصر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و همچنین امامان بزرگوار شیعه، مسجد از مرکزیت دینی، عبادی، علمی و فرهنگی برخوردار بوده است.

مسئله جوانی نیز در اسلام از جمله مباحث بسیار مهم در مسیر انسان‌سازی می‌باشد تا جایی که بیشترین تمرکز در سیر و سلوک صلی الله علیه و آله به روزگار جوانی معطوف شده است به گونه‌ای که پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله فرموده‌اند: «بر شما باد جوانان! که قلب آنان رقیب تر و آماده پذیرش خبر است، وقتی خداوند مرا برای بشارت و انداز مردم مبعوث کرد، سالخورده‌ها با من مخالفت کردند، اما جوانان با من پیمان بستند»؛ بنابراین شکی نیست که با توجه به اهمیت دوران نوجوانی و جوانی از بعد فردی و اجتماعی، جذب جوانان و نوجوانان به مساجد و جماعات و وظیفه بسیار مهم متولیان امر فرهنگ و دین در جوامع اسلامی به شمار می‌رود.

بنابراین، هدف این مقاله، ارائه ویژگی‌های یک مسجد (نو) جوان‌پسند می‌باشد که در این راستا ابتدا به صورت مختصر ویژگی‌های خاص دوران (نو) جوانی پرداخته خواهد شد.

واژگان کلیدی:

مسجد، جوان، مسجد (نو) جوان‌پسند.

تبیین شیوه تعامل اثربخش مسجد و فضای مجازی

□ محمد شریف محمدی و فاطمه عبدالباقی

چکیده:

این مقاله بعضی از زمینه‌های انحراف در جوامع به ویژه بزهکاری‌هایی که به موازات پیشرفت‌های فناورانه در جوامع امروزی و در میان جوانان به عنوان مخاطبان اصلی این پیشرفته‌ها ظهور پیدا کرده است را بررسی نموده و با اشاره به کارکرد اعتقادات دینی و مراکز ترویج و توسعه این باورها؛ به نقش مساجد به عنوان اساسی‌ترین و محوری‌ترین پایگاه تقویت این اعتقادات اشاره دارد و در ادامه نقش متقابل افراد جامعه و نهادهای متولی در جهت استحکام هر چه بیش‌تر این سنگر مقدس در حوزه فضای مجازی، مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرد. این پژوهش که به شیوه تحلیلی-توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای انجام گرفته است به ارائه پیشنهاداتی در جهت بهره‌گیری هر چه بیش‌تر از فضای مجازی در مساجد می‌پردازد.

واژگان کلیدی:

مسجد، فضای مجازی، اعتقادات دینی، جوانان، انحرافات.

بررسی نقش کارکردی مسجد در تحکیم روابط فردی و اجتماعی از منظر قرآن، حدیث و سنت اهل بیت علیهم‌السلام

□ طاهره شکری زاده و مریم مجرب

چکیده:

در میان گرایش‌های فطری انسان، گرایش به پرستش معبود جایگاهی رفیع را به خود اختصاص داده است. مسجد به عنوان محل عبودیت تأثیر مهمی در تحکیم روابط فردی و اجتماعی دارد. مسجد مکان معنوی است که آن فرهنگ اصیل دینی تبیین و تبلیغ شده و راه تربیت و رشد و کمال انسانی هموار می‌گردد و بالتبع بازسازی و اصلاح فردی و اجتماعی حاصل می‌شود. این مقاله می‌کوشد با شیوه توصیفی به مفهوم شناسی مسجد، اهمیت جایگاه مسجد از منظر قرآن، حدیث، سنت، بیانات امام خمینی ره و مقام معظم رهبری (مدظله العالی) پرداخته و پس از آن با معرفی انواع مساجد و مؤلفه‌های مطرح در شایستگی مسجد قرآنی و واکاوی کارکردهای فردی و اجتماعی مسجد در زندگی، نقش کارکردی مسجد در تحکیم روابط فردی و اجتماعی را تبیین کند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که مسجد کانون کسب کمالات معنوی بوده و وسیله‌ای برای تحکیم روابط فردی و اجتماعی است و در عین حال مکانی برای عبادت، تربیت و تعاون اجتماعی به شمار می‌رود.

واژگان کلیدی:

مسجد، روابط فردی و اجتماعی، قرآن، حدیث، سنت.

بررسی سلسله مراتب ورود به مساجد درون‌گرا

□ دلارام شیخ

چکیده:

اصل سلسله مراتب از اصول اساسی حاکم بر هستی است. پس از ظهور اسلام و رعایت اصول ارزشی دین اسلام توسط مسلمانان، در معماری سنتی شاهد شکوفایی و به کار بستن هر چه بیش تر این اصول هستیم که از اصول مؤکد قرآن است، تأکید بر محرمیت و حفظ حریم در معماری بناها، مخصوصاً بنای خانه؛ که این مهم مقدور نگردد مگر با تمهیداتی چون سلسله مراتب عناصر معماری در ورود به بنا.

اوج شکوفایی هنر معماری معمار مسلمان در خلق مسجد است که به تمامی در عروج بنای خود از خاک به افلاک تلاش می‌کند هر چند نمادین و به دنبال کالبد دادن مفاهیم الهی در معماری خویش است.

در این مقاله سعی بر این است که پس از بررسی جایگاه سلسله مراتب در اصول سنتی و مفاهیم اسلامی، به ارتباط سلسله مراتب و محرمیت و تأثیر آن در ایجاد محرمیت پرداخته شده و پس از بررسی مسئله حریم و حجاب و بیان آیات قرآن در رابطه با آن، به درونگرایی به عنوان بارزترین ثمره رعایت سلسله مراتب اشاره گردد و در نهایت چگونگی کالبد یافتن این مفاهیم در معماری مساجد درونگرا شرح داده شود.

واژگان کلیدی:

سلسله مراتب، ورودی، مساجد درونگرا، کالبد، معنا، محرمیت.

نقش مسجد پویا در جذب نوجوانان و جوانان به ارزش‌های دینی

□ الهام صابری فر

چکیده:

تربیت دینی و اسلامی تربیتی است که بر قوانین و رهنمودهای شریعت استوار و بر اساس آن پایه‌ریزی شده باشد، زمینه تربیت دینی در افراد - به ویژه نوجوانان و جوانان به واسطه فطرت پاک ایشان که هم‌زمینه ثواب و هم‌زمینه گناه بیش‌تری در آنان وجود دارد - و امکان بهره‌گیری هر چه بیشتر و بهتر از برنامه دینی زندگی مستلزم پویایی هر چه بیشتر مساجد است که خود را با نیازها و شرایط و احوال زمان منطبق سازند.

برخی از آثار برجسته تربیت جوان و نوجوان در فضای مسجد را می‌توان سازندگی اخلاقی و معنوی، کنترل غرائز و تقویت عفت، تقویت روحیه انقلابی، تربیت اجتماعی، مقابله با تهاجم فرهنگی غرب، جلوگیری از انحرافات عقیدتی، سلامت اجتماعی و کاهش بزهکاری دانست. در این پژوهش که به روش مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته است، نقش مسجد در جذب نوجوانان و جوانان به ارزش‌های دینی واکاوی شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، نوجوانان و جوانان، تربیت، جذب، مسجد پویا.

گردشگری مساجد و نقش آن در توسعه فرهنگ اسلامی و مذهبی (نمونه موردی: مسجد جامع یزد)

□ محمد صادقی

چکیده:

از زمان پیدایش اسلام، یکی از مهمترین نشانه‌های شهرهای اسلامی، مسجد بویژه مسجد جامع بوده است. با توجه به اهمیت مسجد در شهرها، سازندگان این مکان مقدس بهترین جلوه‌های هنری را در ساخت آن بکار بردند و هنر و مذهب در مسجد تلاقی پیدا نمود و معماری خاص مساجد اسلامی شکل و وضوح گرفت. امروزه نمونه‌های بارز و شاخصی از این تلفیق مقدس در شهرهای ایران یافت می‌شود. مسجد جامع یزد یکی از این مکان‌هاست که جلوه‌های بارز هنر اسلامی در آن نمود یافته است و واجد ارزش هنری، تاریخی و هویتی بوده و مورد توجه خاص گردشگران بویژه گردشگران معناگرا و علاقمند به فرهنگ، هنر و مذهب قرار می‌گیرد.

بر این اساس با توجه به اهمیت موضوع، مقاله حاضر به بررسی گردشگری مساجد به عنوان یکی از ظرفیت‌های بالقوه کشور می‌پردازد و به عنوان نمونه موردی مسجد جامع شهر یزد را از نظر گردشگری بررسی و تحلیل می‌کند. روش تحقیق توصیفی و تحلیلی و نوع تحقیق کاربردی و توسعه‌ای می‌باشد. برای جمع‌آوری اطلاعات از مطالعات کتابخانه‌ای و میدانی (پرسشنامه و مصاحبه) استفاده شده است و با مصاحبه و تکمیل پرسشنامه از گردشگران خارجی مراجعه کننده به این مکان، ادراک آنها از مسجد و اسلام تحلیل شده است. نتایج تحقیق بیانگر این است که گردشگران خارجی پس از بازدید از مسجد جامع یزد دیدگاه بهتری نسبت به اسلام پیدا کرده و اطلاعات آنها از فرهنگ اسلامی افزایش یافته است.

واژگان کلیدی:

گردشگری مساجد، اسلام، یزد، مسجد جامع.

ارزیابی قابلیت‌های توسعه گردشگری مساجد در ایران با روش تحلیل SWOT

□ محمد صادقی

چکیده:

یکی از رسالت‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله پس از دریافت وحی الهی و رسانیدن آن به مردم، ایجاد پایگاهی به نام مسجد بود تا مکانی برای عبادت و ذکر حق تعالی و تشکیل اجتماعات اسلامی و مردمی باشد. با توجه به اهمیت مسجد در شهرهای اسلامی، سازندگان این مکان مقدس بهترین جلوه‌های هنری را در ساخت آن بکار بردند و هنر و مذهب تلاقی پیدا کرد و معماری خاص مساجد شکل گرفت. با توجه به اهمیت رو به رشد گردشگری هدف اصلی تحقیق بررسی قابلیت‌های توسعه گردشگری مساجد در ایران است. تحقیق از نوع کاربردی و روش انجام آن توصیفی و تحلیلی است. در جمع‌آوری اطلاعات اسنادی از کتابها، مقالات، اینترنت، آمار رسمی و آرشيو سازمان‌ها استفاده شده است. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، کمی و کیفی است. برای سنجش قدرت گردشگری پذیري جاذبه‌ها از طریق پرسشنامه متخصصین نظرسنجی شد و پرسشنامه در محیط نرم افزاری SPSS تحلیل شد. همچنین برای وزن دهی عوامل مدل SWOT از پرسشنامه متخصصین استفاده شد. نتایج تحقیق بیانگر آن است که در ایران بیش از ۷۰ هزار مسجد وجود دارد. که بعضی از آنها تاریخی و دارای ارزش هنری و معماری بی نظیری هستند که از قدرت جذب بالایی برای جذب گردشگر برخوردارند. سنجش نقاط قوت و ضعف و فرصت و تهدید توسعه گردشگری مساجد در ایران در قالب مدل SWOT بیانگر قدرت بالای نقاط قوت (۳۰٫۸ درصد) و فرصت (۴۱٫۶ درصد) این نوع از گردشگری در مقابل نقاط ضعف (۱۵٫۵ درصد) و تهدید (۱۲٫۱ درصد) آن است. بنابراین استراتژی‌های توسعه‌ای برای بهره‌گیری از نقاط قوت و فرصت به منظور پوشش نقاط ضعف و تهدید پیشنهاد می‌شود. مهمترین راهکارهای اجرایی عبارتند از: تبلیغات و شناساندن این ظرفیت‌ها در سطح بین‌المللی، آماده‌سازی زیرساخت‌های مورد نیاز، برگزاری تورهای ویژه گردشگری مساجد، تربیت راهنمایان تور و ویژه گردشگری مساجد.

واژگان کلیدی:

گردشگری، مساجد، فرهنگ اسلامی، ایران.

بررسی تأثیر کلاس‌های تفسیر قرآن، شخصیت و سیره‌شناسی حضرت زهرا علیها السلام بر عزت نفس، سلامت عمومی و پرخاشگری نوجوانان دختر در مسجد ملک شهر اصفهان در سال ۱۳۹۲

□ مهدی صالحی

چکیده:

یکی از مهم‌ترین روشها در تربیت، روش الگویی است زیرا تأثیر شخصیت الگو در شکل‌گیری رفتار و منش تربیت‌شونده به مراتب بیش‌تر از موارد دیگر است. یکی از عالی‌ترین الگوهای قابل پیروی برای انسان‌ها، قرآن کریم و فاطمه زهرا علیها السلام است. عصر ما، عصر الگوهای غلطی است که در جامعه بین جوانان شایع شده است و سبب شده که مشکلات روانی و جسمانی در بین جوانان گسترش پیدا کند. برخی از مشکلاتی که در بین جامعه جوان شایع شده است کاهش میزان عزت نفس و افزایش بیماری‌های روانی و جسمانی و افزایش پرخاشگری می‌باشد. این تحقیق به بررسی تأثیر کلاس‌های تفسیر قرآن و شخصیت و سیره‌شناسی حضرت زهرا علیها السلام بر شخصیت و کاهش ویژگی‌های نامطلوب مانند پرخاشگری، عدم وجود عزت نفس و سلامت عمومی پرداخته تا میزان الگوگیری نوجوانان را در این سه حوزه بررسی کند.

جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دختران ۱۴ تا ۱۷ سال است که در کلاس تفسیر قرآن و شخصیت و سیره‌شناسی حضرت زهرا علیها السلام در مسجد ملک شهر، نام‌نویسی کرده‌اند. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه سلامت عمومی (GHQ-۲۸) استفاده کرده که این پرسشنامه ۴ حوزه افسردگی، اضطراب، مشکلات اجتماعی، جسمانی را اندازه‌گیری می‌کند. در این مطالعه ۳۰ نفر شرکت داشتند که از لحاظ جنس همه دختر بوده با سن ۱۴-۱۷ سال که پس از پر کردن پرسشنامه نتایج مختلفی در زمینه سلامت عمومی، عزت نفس و پرخاشگری در پیش‌آزمون و پس‌آزمون و پیگیری اول و دوم بدست آمد.

با بررسی داده‌های بدست آمده از چهار آزمون و تجزیه و تحلیل آنها مشخص شد که سطح سلامت عمومی، عزت نفس و پرخاشگری پس از آزمون نوجوانان نسبت به پیش‌آزمون بیش‌تر است. حال که با الگوگیری از قرآن کریم و حضرت زهرا علیها السلام به این نتیجه گرانقدر دست یافتیم چه خوب است که مربیان محترم سعی نمایند با یک برنامه صحیح و منظم، علاوه بر آموزش تفسیر قرآن و سیره و شخصیت بزرگان اسلام، سبب ارتقای سلامت عمومی، عزت نفس و کاهش پرخاشگری در دانش‌آموزان شوند.

واژگان کلیدی:

تفسیر قرآن، شخصیت و سیره حضرت زهرا علیها السلام، عزت نفس، سلامت عمومی، پرخاشگری.

راهکارهای فعال‌سازی مساجد در مقابله با جنگ نرم

□ وجهه صالحی

چکیده:

تحقیق حاضر با هدف بررسی راهکارهای فعال‌سازی مساجد در مقابله با جنگ نرم و به شیوه کتابخانه‌ای، انجام شده است. اهمیت بحث جایگاه مسجد در مقابله با جنگ نرم و راهکارهای فعال‌سازی مساجد در این زمینه به تفاوت جنگ سخت و نرم، مربوط می‌شود؛ چرا که جنگ‌هایی که از نوع نظامی است و از وسایل و ادوات نظامی در آن استفاده می‌شود، به عنوان جنگ سخت مشهور است. ولی اگر در این جنگ از وسایل و ادوات و کالاهای فکری و فرهنگی استفاده شود، اصطلاحاً به آن جنگ نرم گویند، بنابراین شاخصه جنگ نرم، استفاده از ابزارهای فکری و فرهنگی است. یافته‌های تحقیق حاضر نشان می‌دهد که شگردهای جنگ نرم شامل شگردهای فرهنگی، دینی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است و ابزارهای جنگ نرم نیز مواردی از قبیل رسانه‌ها، شبکه‌های رایویی و تلویزیونی، ادبیات، فیلم و سینما، نشریات، پویانمایی و اسباب‌بازی است که بر اساس این شگردها و ابزارها، راهکارها و پیشنهادهایی جهت فعال‌ترسازی مساجد در مقابله با جنگ نرم ارائه می‌گردد.

واژگان کلیدی:

جنگ نرم، شگردهای جنگ نرم، ابزار جنگ نرم، مسجد.

جایگاه مسجد در زندگی و در گستره تاریخ اسلام

□ زینب صفوی ریزی

چکیده:

بررسی جایگاه مساجد در صدر اسلام، می‌تواند گستره فعالیت‌های آن را نشان داده و می‌توان به عنوان الگویی برای افزایش کارکردهای آن در دنیای امروز محسوب شود. آنچه که به نظر می‌رسد این است که مسجد می‌تواند نقشی بسیار اساسی در زندگی مسلمانان ایفا کند در حالی که در حال حاضر این جایگاه مغفول بوده است. این نوشتار به بررسی جایگاه و کارکردهای مسجد در صدر اسلام پرداخته و تلاش می‌کند پیشنهاداتی جهت توسعه کارکردهای امروز مسجد، ارائه دهد.

واژگان کلیدی:

مسجد، کارکردهای مسجد، صدر اسلام، تاریخ اسلام.

تبیین نقش مسجد در سلامت اجتماعی

□ محمدعلی ضیائی

چکیده:

سلامت اجتماعی یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های جوامع امروزی است و تلاش سیاستگذاران و اندیشمندان کشورها بر این است که جامعه را از سلامت کافی در تمامی حوزه‌ها برخوردار سازند. از سوی دیگر سرمایه‌های دینی مسلمانان از جمله مسجد و نماز جماعت می‌تواند در بهبود سلامت اجتماعی کشورهای اسلامی بسیار مؤثر باشد، این مقاله که به روش مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیل توصیفی انجام شده است، بر آن است که به تحلیلی در این زمینه پرداخته و ضمن تأکید بر اهمیت و ضرورت مسجد و نقش کلیدی آن به عنوان عبادتگاه مسلمین و جایگاه آن به عنوان کانون فرهنگی، مذهبی، سیاسی و ... به نقش آن در ارتقای سلامت نیز توجه کند و عوامل مختلف تأثیر گذار بر آن مانند صبر، الگوگیری از پیامبران، تغییر نگرش افراد نسبت به مرگ و ... را مورد بررسی قرار دهد. بخش پایانی این مقاله به ارائه پیشنهادات اختصاص یافته است.

واژگان کلیدی:

مسجد، خانواده، سلامت اجتماعی، صبر، نگرش مرگ، نماز، تحصیلات، اعتیاد.

بررسی صله رحم و آثار دیدار در مسجد از دیدگاه قرآن کریم و روایات ائمۀ معصومین علیهم السلام

□ محمدرضا طاهری

چکیده:

انسان موجودی اجتماعی است، از این روانسان از ابتدای زندگی به تدریج هر چقدر بزرگ تر می شود و با محیط های بزرگ تر و صحنه های وسیع تر جامعه بیش تر آشنا می شود، روابط نزدیک تری با دیگران پیدا می کند. این تحقیق به بررسی صله رحم و آثار دید و بازدید در مسجد، از دیدگاه قرآن و روایات می پردازد. یکی از روابط انسان ها در قالب صله رحم است که در آن به پیوند و ارتباط با خویشاوندان به گونه های مختلف مانند احوال پرسی، دید و بازدید، کمک کردن و ... پرداخته می شود. این پژوهش به مفاهیمی نظیر صله رحم، اهمیت آن در فرهنگ اسلامی، مصادیق آن در جامعه و عوامل ضعف یا قطع پیوندهای خویشاوندی و پیامدهای مثبت آن پرداخته و به آنها پاسخ می دهد. از اینرو پژوهشگر کوشیده است که این رفتار اجتماعی را با توجه به آیات و روایات، مورد بررسی و تحلیل قرار دهد و عوامل غفلت زا در مورد صله رحم را بحث کند. ضمن اینکه بخش اصلی این مقاله، اشاره به نقش مسجد در گسترش صله رحم در جامعه اسلامی است. روش جمع آوری مطالب به صورت کتابخانه ای و روش تحلیلی توصیفی بوده است.

واژگان کلیدی:

صله رحم، دید و بازدید، مسجد، نماز جماعت، احترام و تکوین، تأثیرات اجتماعی.

مسجد و نماز جماعت بستر رشد فعالیت و تعاملات اجتماعی در جامعه اسلامی

□ روح‌الله عباسیان جزی

چکیده:

نماز فریضه‌ای دینی است که از فروع دین مبین اسلام بوده و روایات متعددی مبنی بر تشویق مسلمین جهت اقامه آن به جماعت و البته در مسجد وجود دارد. مسجد مکانی مقدس برای اقامه نماز است که علاوه بر کارکرد عبادی، برنامه‌های مشارکتی و دسته‌جمعی نیز در کنار آن صورت می‌گیرد و می‌توان آنها را به صورت زیر دسته‌بندی کرد: (۱) همکاری و تعاون در زمینه اقامه نماز جماعت؛ در مرحله ساخت مسجد و فعالیت‌های عمرانی، مهیا ساختن مکان از قبیل نظافت و... و خادمین مسجد؛ (۲) ساختارهایی که در کنار مسجد شکل می‌گیرد: هیئت امنا، هیئت مذهبی، کانون فرهنگی، پایگاه بسیج، شورای امر به معروف و نهی از منکر و... (۳) نذورات و پذیرایی، همکاری در تهیه و توزیع بین نمازگزاران، (۴) اقدامات دسته‌جمعی و معمولاً غیر سازمان یافته: عیادت از مریضان یا رفتن برای عرض تسلیت فوت اعضای محل به صورت دسته‌جمعی، کمک به فقرای محل و غیره. همانگونه که مشخص است، مسجد بستر شکل‌گیری و رشد روابط اجتماعی غیررسمی است که می‌تواند زمینه حل مشکلات اجتماعی فراوانی باشد. در این نوشتار که به روش مشاهده و مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته است، به توضیح و اهمیت هر کدام از این فعالیت‌ها اشاره شده و در پایان به فرآیند شکل‌گیری این فعالیت‌ها در مسجد پرداخته می‌شود.

واژگان کلیدی:

نماز جماعت، مسجد، فعالیت‌های اجتماعی، تعاون، کارکردهای مسجد.

نقش مسجد در ایجاد ثبات سیاسی در جامعه اسلامی معاصر

□ محمد رضا عزیزی

چکیده:

مساجد دارای نقشی مهم و بارز در تمام زمینه‌های زندگی انسان بوده‌اند که این امر به ویژه در دوره کنونی که جوامع دچار کینه‌جویی طایفه‌ای و مذهبی و مهاجرت و قتل و کشتار شده‌اند بیش‌تر نمایان است. در چنین شرایط اجتماعی و سیاسی خطیری، مساجد نقش فعالی در اجرای تغییرات فکری و رفتاری افراد جامعه دارند یا به عبارت دیگر به تحقق ثبات سیاسی کمک می‌کنند زیرا سبب کاهش حالت کینه‌توزی اجتماعی و سیاسی بین افراد جامعه می‌گردند. مقاله حاضر که یک مطالعه کتابخانه‌ای است، می‌کوشد به بررسی و تبیین مسجد و اهمیت آن در تحقق ثبات سیاسی بین افراد جامعه اسلامی معاصر بپردازد.

واژگان کلیدی:

مسجد، ثبات سیاسی، جامعه اسلامی معاصر.

بررسی ریشه‌ای موانع حضور نوجوانان و جوانان در مسجد

□ حامد عطاری

چکیده:

جوانان به عنوان آینده‌سازان جامعه اسلامی از بزرگ‌ترین سرمایه‌های این کشور به شمار می‌روند و تلاش در جهت توسعه آگاهی‌های دینی آنان از اهمیت بسزایی برخوردار است. در این پژوهش که باروش مطالعات کتابخانه‌ای صورت گرفته است پس از بررسی ریشه‌ای موانع حضور نوجوانان و جوانان در مسجد به ارائه ایده‌ها و طرح‌های جذب کودکان، نوجوانان و جوانان به مسجد پرداخته شده است.

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که برخی از مواردی که به عنوان موانع حضور جوانان در مسجد محسوب می‌شوند عبارتند از: بحران هویت دینی، تهاجم فرهنگی، روحیات و خواسته‌های جوان و مسجد، ناهنجاری‌ها و دین‌گریزی. که مسجد و مسئولین ذی‌ربط به ویژه امام جماعت، نقشی برجسته در رفع این موانع دارند. مسئولین مسجد باید ضمن شناسایی روحیات جوانان، بکوشند جذابیت‌های لازم برای جذب این افراد به مسجد را فراهم آورند.

واژگان کلیدی:

تهاجم فرهنگی، موانع حضور در مسجد، نوجوانان و مساجد، بحران هویت دینی.

تبیین فرآیند تبدیل آتشکده‌ها به مسجد

□ آرزو علمی

چکیده:

معماری یکی از شاخه‌های مهم فنون و هنر تمدن بشری است که از هزاره‌های متمادی تا به امروز مورد توجه بسیار جوامع انسانی قرار گرفته است. در میان شاخه‌های مختلف معماری ساخت بناهای مذهبی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. با ورود اسلام و تغییرات حکومت و آئین در ایران، کاربرد بناها و نحوه استفاده از آنها تغییر کرد، مسلمانان که بر پایه شرع و عقل از آنچه می‌توانست مفید باشد، بهره می‌گرفتند، از ساختمان آتشکده‌ها نیز برای ایجاد مساجد و محل اجتماع مسلمین بهره‌برداری کردند. منتها از نظر کیفی و ماهوی فضای آتشکده‌ها را بر اساس اعتقادات توحیدی خود منقلب و دگرگون ساختند. در واقع با کم‌ترین تغییرات فیزیکی بزرگ‌ترین تغییرات کیفی را در جهت هماهنگی با اعتقادات توحیدی خود به صورت زیر به وجود آوردند. آتش و آتشدان را از مرکز و کانون فضای داخلی برداشته و ضلع قبله را با دیوار و نماد قبله پوشاندند و برای باطنی‌تر شدن فضای چهارطاق و عدم توجه به خارج، در گاه‌ها و ایوان‌ها و راهروها و حیاط‌های داخلی و درها و دیوارهای خارجی را افزودند. محور اصلی نیز در جهت قبله قرار گرفت. از آنجا که فضای داخلی هم چون گذشته فقط سن تتاثر برای اجرای نمایش توسط آتش بانان نبود و اسلام استقبال و هجوم توده مردم را به مراکز عبادی می‌طلبید، چهارطاقی‌ها از هر سمت که امکان پذیر بود به سرعت توسعه یافت و به شبستان‌های بزرگ و تالارهای عظیم تبدیل شد. ابعاد بزرگ مساجد جامع تغییراتی را در چهارطاقی به دنبال داشت و جرزهای جسیم جانبی به جای قوسها به کار گرفته شد. این تحولات و دگرگونی‌ها زائیده عوامل و تأثیرات مختلفی بود. نگارنده در پژوهش حاضر کوشیده است به پرسشهای ذیل پاسخ گوید که: چه آتشکده‌هایی به مسجد تبدیل شدند و تا چه میزان آتشکده‌ها و چهارطاقی‌های عصر ساسانی از نظر نقشه، شیوه‌های معماری، مصالح و تزئینات بر معماری مساجد اسلامی تأثیر گذاشته‌اند.

واژگان کلیدی:

معماری اسلامی، آتشکده‌های ساسانی، مساجد اسلامی، مسجد.

آثار تربیتی نماز و مسجد بر کارآفرینی در جامعه با توجه به روایات

□ مجید غلامی

چکیده:

حماسه اقتصادی با حرکت مستمر و دارای پشتوانه قوی دینی و اعتقادی محقق می‌شود. در این نوشتار قصد بر آن است که به صورت نظری و با توجه به روایات اسلامی به بررسی آثار تربیتی نماز و مسجد بر کارآفرینی در جامعه پرداخته شود. تحلیل اولیه در مورد نقش نماز در استمرار یک حرکت جهادی، توجه به این نکته است: عملی که پنج بار در روز انجام می‌شود و به نظر تکراری است، رمز و رازهای فراوانی دارد و می‌تواند در راستای تربیت افراد جامعه بخصوص در جهت کسب و کار و کارآفرینی باشد. از سوی دیگر مسجد به عنوان محل و بستری برای جمع شدن انسان‌های متعهد است که می‌تواند زمینه مشارکت‌های جمعی را در حوزه‌های گوناگون از جمله اقتصاد فراهم آورد از سوی دیگر، اعتماد موجود در بین این افراد می‌تواند زمینه‌ای برای شکل‌گیری روابط اقتصادی مستحکم و از جمله راه‌اندازی بنگاه‌های کارآفرین باشد.

واژگان کلیدی:

نماز، کارآفرینی، اقتصاد، آثار تربیتی نماز، مسجد.

جستاری در ماهیت تربیتی مسجد

□ حامد فروزان

چکیده:

مسجد به عنوان یک پایگاه آموزشی، کاربردهای گوناگونی داشته است. مسجد، ابزارها و موقعیتی را در اختیار دارد که به کمک آن می‌تواند به آموزش و تربیت افراد جامعه بپردازد. اما از گشایی از ماهیت تربیتی و حل این معما که تربیت کدام سنخ از معناست، می‌تواند گامی اثربخش در فرایند معنی‌شناسی مسجد باشد. بررسی معنا و حقیقت تربیتی مسجد و ارزیابی این جنبه که آیا تربیت، مدلول لفظی است یا سنخی از معنای غیر لفظی؟ یا آن که اساساً، تربیت را مراتب و لایه‌هایی است که برخی مراتب آن، از سنخ مدلول لفظی و مراتب دیگر آن، هویت غیر لفظی است؛ علاوه بر این، تأمل در این موضوع که معانی تربیتی، مقصود گوینده است یا رهیافتی است که خواننده در پرتو نگرستن به مسجد بدان دست می‌یابد و همچنین بررسی امکان فهم همگانی معانی تربیتی مسجد و حدود و شرایط آن از جمله مباحثی است که در این پژوهش به آنها پرداخته می‌شود.

واژگان کلیدی:

مسجد، تربیت، آموزش، نماز، پرورش.

شناسایی و تبیین کارکردهای مسجد جهت ادارهٔ جامعهٔ دینی

□ مهدی قدیری

چکیده:

مسجد همواره مهم‌ترین پایگاه، پناهگاه و سنگر دفاع از حریم دین مقدس اسلام و تجلی‌گاه عشق عبادت، خضوع و خشوع به درگاه پروردگار عالمیان بوده است. با نگاهی گذرا به سیر تاریخی مساجد از بدو تأسیس تا عصر حاضر می‌توان دید که این نهاد دینی به عنوان مهم‌ترین نهاد تربیتی، آموزشی، سیاسی و اجتماعی منشأ تأثیراتی شگرف و تحولاتی چشمگیر در شئون مختلف جامعه اسلامی بوده است.

مسجد مهم‌ترین مرکز عبادی است که کارکردهای آن مسلمین را به سر منزل مقصود می‌رساند. مسجد دارای اثرات بی‌حد و مرزی است که از دیانت، سیاست، حقوق افراد، وضعیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آنان دفاع می‌کند. حضور در مسجد سبب دوری از انحرافات بوده و امر به معروف و نهی از منکر به خوبی در جامعه جلوه گر می‌شود و البته جوانان و نوجوانان نیز در راه منحرف گام نمی‌نهند. این مقاله که به شیوه تحلیلی - توصیفی تهیه شده است به شناسایی و تبیین کارکردهای مسجد جهت ادارهٔ یک جامعهٔ دینی پرداخته و پیشنهادهایی در این زمینه ارائه می‌دهد.

واژگان کلیدی:

مسجد، نماز جماعت، کارکردهای مسجد، امر به معروف و نهی از منکر، جامعهٔ دینی.

تبیین کارکرد رسانه‌های مسجد در حوزه دین و دین‌شناسی

□ مهدی و صدیقه قدیری

چکیده:

در دنیای امروز که رسانه‌ها یکی از منابع اصلی قدرت محسوب می‌شوند، برای رویارویی با امواج ضد فرهنگی، در کنار حفظ شیوه‌های تبلیغ سنتی، باید از روش‌ها و ابزارهای نو نیز بهره گرفت. مسجد یکی از اماکنی است که می‌تواند زمینه شکل‌گیری مفاهیم دینی و ترویج اسلام ناب باشد. به نظر می‌رسد، امروزه وجود مراکز آموزشی فرهنگی وابسته به مسجد با قابلیت فراوان برای پاسخ‌گویی به نیازهای مردم در زمینه کتاب‌های گوناگون با جهت‌گیری‌های علمی، اخلاقی و عقیدتی سالم، نشریات سودمند، فیلم، نوار و حتی نیازهای تفریحی ضروری است.

مطالعات نشان می‌دهد که مسجد در اسلام تنها مرکز عبادت و پرستش نبود بلکه سنگری است که هم به عنوان کلاس معارف و احکام اسلام، از آن استفاده می‌شد و هم مرکز جنبش‌های اسلامی و هم مجلس مشورت بوده است که این امر در دوران انقلاب اسلامی ایران نیز به چشم می‌خورد. آنچه که در این مقاله مد نظر است پرداختن به کارکرد رسانه‌های مسجد در حوزه دین و دین‌شناسی است، چه اینکه مسجد هم در صورت استفاده از فضای مجازی و هم به عنوان یک رسانه سنتی و در قالب منبر، توانایی توسعه و ترویج احکام دینی را به احسن وجه دارد.

واژگان کلیدی:

مسجد، کارکرد مساجد، نماز جماعت، کارکرد رسانه‌ای، منبر، رسانه سنتی.

چکیده مقالات

۷۱

چکیده مقالات

بررسی اثربخشی نقش نماز و مسجد در مقابله با جنگ نرم: شناسایی فرصت‌ها و تهدیدها در جمهوری اسلامی ایران

□ اسماعیل قنبری

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی نقش نماز و مسجد، در مقابله با جنگ نرم، با رویکرد شناسایی فرصت‌ها و تهدیدها در جمهوری اسلامی ایران صورت گرفته است. مسجد و محراب اولین حوزه مقابله با جنگ نرم دشمن است. مسجد و محراب از صدر اسلام تا امروز پایگاه مبارزه و مقاومت بوده و امروز نیز همین نقش را در مواجهه با جنگ نرم دارد. وعده خداوند در صورت پیروی از خواسته‌ها و مرضیات وی بر پیروزی در همه عرصه‌هاست و برای پیروزی بر شیطان و وسوسه‌های او راهی جز این نیست. هیچ قدرتی در مقابل قدرت شیطان و وسوسه‌های او و جنگ نرمی که با دست قدرت وی مدیریت می‌شود، توان مقاومت ندارد و فقط کسانی که روحی زلال، ایمان و اراده‌ای صاف و پاک دارند، توان حرکت در مسیر انبیاى الهی را دارند و تنها با الگو قرار دادن پیامبر اسلام ﷺ می‌توان به این اراده و توان رسید؛ بنابراین می‌توان گفت این ملت و این مردم شکست نمی‌خورند و می‌توانند در این عرصه نیز پیروز شوند. در این مقاله که به شیوه توصیفی-تبیینی انجام شده است، تلاش شده به منظور شناخت و ارزیابی ابعاد متغیرها و عوامل اساسی به بررسی اثربخشی نقش نماز و مسجد، در مواجهه با جنگ نرم پرداخته شود.

واژگان کلیدی:

نماز، مسجد، جنگ نرم، جمهوری اسلامی ایران.

نقش راهبردی مسجد در مقابله با جنگ نرم از منظر امام خمینی ره و مقام معظم رهبری

□ موسی کاظم زاده

چکیده:

در زمان پیروزی انقلاب اسلامی ایران، مساجد یکی از مهم‌ترین ارکان و عوامل شکل‌گیری حیات جنبش اسلامی مردم ایران بود. به طوری که امروزه نه تنها در ایران بلکه در بسیاری از ممالک اسلامی می‌توان نقش آفرینی مساجد را در جنبش‌های بیداری اسلامی و انقلاب‌های کشورهای مختلف مشاهده کرد. در دنیای امروز که فضای تهاجم فرهنگی که گاه از آن به جنگ نرم نیز تعبیر می‌شود، بیش از گذشته رخ نموده است، با توجه به خاستگاه مسجد که محل مبارزه با هرگونه کژی و آلودگی است، این مکان مقدس، می‌تواند نقشی پررنگ در این مبارزه، ایفا نماید.

جنگ نرم در حقیقت شامل هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای است که «جامعه هدف» یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد، در جنگ نرم «رسانه‌ها» ابزار بسیار قوی و کارآمدی محسوب می‌شوند و عموم آنها، در اختیار مراکز ثروت و قدرت هستند.

بر همین اساس برای تقویت زیرساخت‌های فرهنگی و رسانه‌ها و مقابله با جنگ نرم و رسانه‌ای دنیای غرب، بایستی به نقش مسجد به عنوان یک ابزار مهم و جریان‌ساز رشد و تعالی فرهنگ اسلامی و نقش عبادی و ارتباطی مساجد بیش از پیش اهمیت داده شود. در این پژوهش که با روش تحقیق تحلیل محتوا از بیانات، اسناد و سخنرانی‌های امام خمینی ره و مقام معظم رهبری (مدظله) صورت گرفته است به نقش راهبردی مساجد از دیدگاه این بزرگان می‌پردازیم.

واژگان کلیدی:

مسجد، جنگ نرم، امام خمینی ره، مقام معظم رهبری (حفظه الله)، تحلیل محتوا، رسانه.

تبیین جایگاه مسجد به عنوان یک رسانه بدون مرز

□ موسی کاظم زاده

چکیده:

مساجد تنها محل عبادت نیست بلکه از صدر اسلام مرکزی برای رشد و تعالی فرهنگ اسلامی، سازماندهی جهان اسلام و مهم ترین پایگاه عقیدتی، فکری و معنوی اسلام به شمار رفته و پیوسته کانون هدایت و مبارزه علیه کفر و نفاق و مأمّن دلباختگان حق و فضیلت بوده است. اکثر رسانه های مطرح و قدرتمند دنیای امروز، در اختیار نظام سلطه و در راستای اهداف غیر انسانی آنان قرار دارد؛ در این راستا مسجد به عنوان پایگاه ارتباطی مهم در آیین اسلام، به دلیل تنوع فعالیت در زمینه های مختلف، ظرفیت تکامل و تعالی انسانها، ارتباط مستقیم با مخاطب نسل جدید و پاسخگویی نیازهای جدید ایشان را داراست. همچنین نباید از نقش رسانه ای مسجد و ویژگی های منحصر به فرد آن برای تقویت زیرساخت های فرهنگی - اجتماعی و مقابله با جنگ رسانه ای دنیای غرب غفلت ورزید، چرا که در صورت تجهیز مساجد به امکانات مادی و پشتیبانی محتوایی، می توان در مقابل تهدیدات دشمن ایستادگی کرد.

در این پژوهش تلاش شده است، پس از تبیین نقش مسجد به عنوان رسانه ای بدون مرز در جهت رشد و تعالی فرهنگ اسلامی، با مورد کاوی رسانه «منبر» به عنوان اولین رسانه تاریخ اسلام، بررسی کارکردها و نقش مسجد در افزایش آگاهی های سیاسی، اجتماعی و فرهنگی جامعه، راهکارهایی برای فعال سازی هر چه بیش تر مساجد جهت ایفای نقش رسانه ای خود ارائه گردد.

واژگان کلیدی:

مسجد، رسانه، اسلام، خطابه، رسانه دینی، منبر.

تبیین نظریه عدالت نفسانی حدّ اقلی در ائمه جماعت مساجد

□ حسین کاویار

چکیده:

برخی از شرایطی که رعایت آن در مورد امام جماعت ضروری است، مربوط به میزان درک و شعور و قدرت تعقل و تشخیص وی است؛ مانند شرط بلوغ و عقل و برخی مربوط به اعتماد به امام و اطمینان از او می باشد مانند شرط عدالت. احراز عدالت امام جماعت، مورد اتفاق کلیه فقهاء است. اما در این که عدالت، صرف حُسن ظاهر است یا این که عدالت مجرد ترک معاصی است یا این که عدالت عدم انجام معاصی از روی ملکه است یا ملکه ای نفسانی که فرد را به تقوی و مروّت وادار می کند، بین فقهاء اختلاف است. در جمع بین نظریات مزبور می توان قائل به «عدالت نفسانی حدّ اقلی» شد که اثبات و تحقق آن مشکل نیست. استمرار و عادت به تقوا و میانه روی و رفتار بهنجار در اجتماع همان کیفیت آرمانی و راسخ در ذهن است که عدالت نفسانی حدّ اقلی نامیده می شود. ملاک اعتبار آن نیز، حال متعارف امام جماعت است. این پژوهش با بررسی فقهی- اصولی به تبیین این نظریه پرداخته است.

واژگان کلیدی:

امام جماعت، عدالت فعلی، عدالت نفسانی، عدالت نفسانی حدّ اقلی، حالت متعارف.

مجلس شورای اسلامی

۷۵

چکیده مقالات

نقش مسجد در پویایی فرهنگی جامعه دینی

□ مه‌ری کریم‌آبادی

چکیده:

مسجد، پایگاه عمومی مسلمانان و محل حضور قشرهای گوناگون است. از این رو جایگاه مناسبی برای تعاون اجتماعی مسلمانان و مشارکت آنان در راستای رفع نارسایی‌های اجتماعی است. از سوی دیگر با توجه به ساختارهای فرهنگی جامعه دینی و الزامات آن، مسجد می‌تواند در پویایی فرهنگی جامعه دینی بسیار مؤثر باشد. در این پژوهش که به روش مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته، با تأکید بر کارکردهای فرهنگی مسجد به تبیین نقش آن در پویایی فرهنگی جامعه پرداخته و در پایان پیشنهاداتی در این زمینه ارائه نموده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، پویایی فرهنگی، جامعه دینی، کارکردهای مسجد.

نقش سازنده مساجد در حفاظت، پایداری و آینده‌نگری برای طبیعت و محیط زیست

□ سیدحمید کشمیری و فهیمه السادات کشمیری

چکیده:

مسجد مکان مقدسی است که کارکردهای بی نظیری دارد. یکی از کارکردهای اصلی آن که روشنگری و توسعه دانش در حوزه‌های اجتماعی به سبب اجتماع مسلمین است. طبق آموزه‌های دینی، یکی از مؤلفه‌های مهم و تأثیرگذار برای حیات بشری، محیط زیست سالم است لذا می‌بایست مسلمانان، محیط زیست را امانت الهی دانسته و حفظ و آلوده نکردن آن را وظیفه خود بدانند. در دوران کنونی این موهبت عظیم الهی به حدی مورد ناسپاسی و بی‌مهری قرار گرفته که آرامش و امنیت ساکنان کره زمین با بحران‌های متعدد تهدید می‌شود. این وضعیت در حالی ادامه دارد که قوانین و معاهدات گوناگون حاکم بر حقوق داخلی کشورها و سطوح مختلف بین‌المللی نتوانسته است چالش‌های پیش روی محیط زیست را مهار نماید. در چنین هنگام خطرناکی تنها راه برون‌رفت از این وضعیت، توجه و تأکید بر جهان بینی توحیدی در قالب قواعد حقوقی اسلام و حقوق موضوعه است که نیازمند تبلیغ دینی و دعوت از مردم در جهت جلوگیری از آلودگی‌های محیط‌زیستی است. یکی از راهکارهای تحقق این هدف متعالی بهره‌مندی و تکیه بر نقش مهم و بی‌بدیل مساجد است. مسلمانان عمل به این مسئولیت خطیر، یکی از راه‌های عمران معنوی مسجد نیز خواهد بود. این پژوهش که به روش تحلیلی - توصیفی و با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای انجام گرفته است به این امر اشاره دارد.

واژگان کلیدی:

مسجد، نشر معارف اسلامی، محیط زیست، حقوق اسلامی، حقوق موضوعه.

چکیده مقالات

چکیده مقالات

بررسی نقش نماز و مسجد به عنوان عوامل کلیدی برای آرامش و سلامت روح و روان

□ محبوبه کندی و معصومه کندی

چکیده:

در سالهای اخیر روانشناسی بهداشت، اهمیت زیادی برای نقش راهبردهای مقابله و سبک زندگی افراد در چگونگی وضعیت سلامت جسمانی و روانی آنها قائل شده است. مذهب می تواند در تمامی عوامل، نقش مؤثری در کاهش استرس داشته باشد. ضمن اینکه در ارزیابی موقعیت، ارزیابی شناختی فرد، منابع حمایتی و... سبب کاهش گرفتاری روانی شود. نتایج پژوهش های پیشین نشان می دهد که بین حضور در مسجد و کاهش برخی مشکلات، مانند احساس تنهایی، غم و اندوه، ارتباط مستقیم وجود دارد. ضمن اینکه امید به زندگی و استجابات دعا، احساس اعتماد و تکیه به خداوند، جلب محبت خداوند با نیایش (به ویژه به صورت دسته جمعی)، تقویت خیر خواهی و نوع دوستی به وسیله ارتباط با دیگر مسلمانان، از نتیجه های مثبت مسجد است. از جمله راه های بسیار مهم و مؤثر در احساس امنیت روحی و روانی و کسب آرامش برای جوانان، ارتباط مستقیم و بی واسطه ایشان با پروردگارشان، یعنی نماز است. این مقاله که با استناد به مطالعات آیات و احادیث انجام شده است با روشی شناختی - تحلیلی به نقش نماز و مسجد در زندگی انسان ها می پردازد و تأثیر آن را در سلامت روحی روانی افراد، خصوصاً جوانان بررسی می کند و به این سؤالات پاسخ می دهد که آیا مذهب در سلامت افراد یک جامعه تأثیر گذار است یا خیر؟ و نماز و مسجد تا چه حد می توانند در روحیه افراد به خصوص جوانان تأثیر گذار باشند؟

واژگان کلیدی:

نماز، مسجد، سلامت روحی و روانی، مذهب، جوانان.

بررسی آرایه‌های نمادین نور، رنگ و آب در معماری مسجد ایرانی

□ معصومه کندی

چکیده:

هنر اسلامی همان هنر قدسی است که پیام الهی را به بشر منتقل می‌کند. معماری اسلامی یک تجلی هنرمندانه از حکمت اسلامی و ایرانی به حساب می‌آید و مسجد به عنوان محل عبادت مسلمانان یکی از نمادهای بارز این هنر اسلامی است. واژه مسجد یادآور سجده و کرنش است که زیباترین شکل پرستش و بندگی است. هنر بکار رفته در برخی مساجد تاریخی ایران و جهان، گواه این مطلب است که جذابیت این اماکن مقدس در گروی زیبایی اجزاء و عناصر داخلی و بیرونی آن می‌باشد. از آنجا که هر پیامی رانمی‌توان در هر قالب و به هر شکل بیان نمود، بنابراین ابلاغ سخن مکتب نیز فضا و بستری مناسب می‌طلبد که در پرتو آن بتوان با بهره‌گیری از سبکها و قالب‌های گوناگون هنری به تبیین آموزه‌های دینی پرداخت. معماری اسلامی، هنر آرامش است. استفاده از عنصر نور و تأثیر آن بر رنگ و آب در مسجد، فرصتی است که فضایی مهیا شود تا آدمی از قید تنش‌ها و نگرانی‌ها رها شده و با ذات الهی به راز و نیاز پردازد. در این مقاله با اتکا بر روش تحلیلی - توصیفی به بررسی مفاهیم نور، رنگ و آب در معماری مسجد پرداخته شده و تأثیر این نمادها بر یکدیگر و فضای مسجد تبیین گردیده است.

واژگان کلیدی:

هنر و معماری اسلامی، مسجد، نور، رنگ، آب، مساجد ایرانی.

نقش و جایگاه مسجد در سبک زندگی اسلامی

□ اعظم لطیفی

چکیده:

به نظر می‌آید، جامعه امروز، از ویژگی‌ها و کارکردهای حقیقی مسجد در صدر اسلام فاصله گرفته در حالی که برای رسیدن به الگوی مسجد طراز اسلامی نیاز به کم کردن این فاصله‌ها دارد. با احیای کارکرد مساجد، می‌توان به مسجد مورد تأکید اسلام رسید و هر مسجدی که با برنامه‌ریزی‌های مناسب مردم را به باورهای دینی نزدیک کند، مسجد ایده‌آل اسلامی است. هدف این مقاله بررسی نقش و جایگاه مسجد در سبک زندگی اسلامی است لذا پنج موضوع کلی در این مقاله مورد تأکید است که عبارتند از: راهکارهای تبلیغ و ترویج تقلید احکام دینی در خانواده‌ها از طریق نماز گزاران، بررسی و ارائه راهکارهای ایفای نقش دانشگاه‌ها و حوزه‌های علمیه در ارتباط با نقش مسجد در سلامت اقتصادی، روش‌های تبلیغ و ترویج معیشت حلال با رویکرد پرداخت خمس، زکات، انفاق و صدقات با کمک مساجد، چگونگی استفاده از رسانه‌های مکتوب دیداری و شنیداری به ویژه رسانه ملی در تبیین نقش نماز در سبک زندگی اسلامی، اصلاح الگوی مصرف در خانواده‌ایمانی (پرهیز از تبذیر، اسراف و تجمل گرایی). در پایان پیشنهادهای جهت توسعه نقش مسجد در ترویج سبک زندگی اسلامی ارائه شده است.

واژگان کلیدی:

سبک زندگی، زندگی اسلامی، مسجد، زندگی دینی، مسجد طراز اسلامی.

بررسی ارتباط مسجد و سلامت اجتماعی

□ سعید لواف

چکیده:

نگاه کلی به موضوع سلامت با رویکرد اجتماعی در حوزه خدمات فرهنگی - اجتماعی محله در محیط مساجد شهری و روستایی، ابعاد بسیار گسترده‌ای دارد؛ نیروی انسانی اعم از نمازگزاران و خادمین مساجد، تجهیزات و امکانات مساجد، محیط زیست، فعالیت تولید و چرخه کار و اداره مساجد. از آنجا که موضوع سلامت در مساجد از اهمیت خاصی برخوردار است لذا نتایج پژوهش نشان می‌دهد که راهکارهای ذیل می‌تواند جنبه‌های راهبردی موضوع مسجد و سلامت اجتماعی را بیش تر آشکار نماید.

ارتقای فرهنگ سلامت، ایمنی و محیط زیست از طریق فرهنگ‌سازی مناسب در مساجد و حوزه‌های فرهنگی، بهبود شرایط محیط مساجد از نظر بهداشت، ایمنی و ... به وسیله‌ی پایش عوامل زیان آور فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی و توجه به مهندسی فاکتورهای انسانی (ارگونومی)، گسترش فرهنگ مشارکت و ایجاد هم‌افزایی در مجموعه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی، افزایش رضایت نمازگزاران و مراجعین به مساجد و ارائه‌ی عادلانه‌ی خدمات سلامت، رفاه و حمایت اجتماعی، توجه به تغذیه و امنیت غذایی در پذیرایی مراسم‌های مختلف در مساجد با عنایت به شیوه‌ی زندگی سالم، تغییر نگرش و توجه به نگاه پیشگیرانه در برنامه‌های کنترل حوادث در حوزه‌های دینی، مساجد و مراکز فرهنگی، کاهش مصرف منابع انرژی و حفظ محیط زیست و کاهش آلودگی‌های زیست محیطی داخل و خارج مساجد، تشکیل کارگروه‌های تخصصی به منظور ارائه‌ی طرح‌ها، پیشنهادات و توصیه‌ها در جهت ارتقاء کیفی و بهبود وضعیت مساجد و حوزه‌های تابعه از طریق بهره‌گیری افراد مشاور و یا شرکت‌های ارائه دهنده خدمات HSE و ISO، برنامه‌ریزی صحیح جهت اجرای دقیق فرایندهای HSE در راستای سیستم مدیریت یکپارچه (IMS)، دستیابی به قوانین و مقررات HSE ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی مرتبط با مساجد و محل‌های اجتماعات فرهنگی، توسعه‌ی زیرساخت‌ها و یکپارچگی ساختار HSE در مساجد برای تمامی مساجد شهری و روستایی، ارائه‌ی خدمات (اعم از دینی، فرهنگی و اجتماعی) با رویکرد ارتقاء سلامت جامعه و کاهش بیماری‌ها، ایجاد و توسعه‌ی رابطه معقول و منطقی بین منافع فردی و دینی، توسعه فضای کاری پر جاذبه و توأم با اعتماد و اطمینان به نحوی که حامی و پشتیبان وحدت، همدلی و صداقت، خلاقیت و نوآوری، واقع‌گرایی، ابتکار، عدالت محوری و وجدان کاری در مساجد باشد، ترویج و نهادینه‌سازی منشور اخلاقی و دینی مساجد، آموزش مهارت و توسعه فرهنگ دینی و اخلاقی و شایسته‌سالاری و توسعه نگرش صرفه جویی (بهره‌گیری و حفاظت از بیت‌المال)، ایجاد ظرفیت مشارکت جویی و مشارکت‌پذیری آحاد افراد جامعه در فرآیند سلامت اجتماعی به نحوی که برنامه‌های آن قابلیت اجرا در مساجد شهری و روستایی داشته باشد.

واژگان کلیدی:

سلامت اجتماعی، مسجد، IMS، HSE.

تبیین وظایف فرهنگی و تربیتی امام جماعت (مطالعه موردی ائمه جماعت شهرستان مهاباد و حومه)

□ لیلا محمدامین

چکیده:

توجه به اهمیت و نقش مسائل فرهنگی و تربیتی در پیشرفت و عقب ماندگی یک کشور و جهان بینی خاص اسلام و تأکید آن بر شناخت و توجه به جنگ نرم و بعضی از تبعات منفی تکنولوژی و با وجود داشتن ظرفیتهای و نیروهای مستعد، آن گونه که باید، نیست. علت اصلی، نامشخص بودن جایگاه فرهنگی و تربیتی امام جماعت و فقدان رشد و شیوه‌های پرورش آنان است و هدف اصلی این بررسی تبیین وظایف فرهنگی و تربیتی امام جماعت است.

روش تحقیق، همبستگی در دو بخش یافته‌های توصیفی و استنباطی، ارائه و از ضریب همبستگی و تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شده است. جامعه آماری ۲۶۰ نفر که نمونه بصورت تصادفی ۵۰ نفر (۲۵ نفر در شهر و ۲۵ نفر در روستا) انتخاب گردید. ابزار مورد استفاده پرسشنامه سی سؤالی محقق ساخته که ضریب روایی و پایایی مناسب آن هم تعیین گردید.

بر اساس نتایج بدست آمده ارتباط بین امام جماعت و شاخص‌های فرهنگی و تربیتی معنی دار است. همچنین ارتباط بین امام جماعت و هر یک از مؤلفه‌های شاخص‌های فرهنگی و تربیتی به غیر از مؤلفه عملکرد و رفتار اسلامی، معنی دار است و همین طور تفاوت معنی دار بین شاخص‌های فرهنگی و تربیتی در شهر مشاهده نشد اما تفاوت معنی داری بین شاخص‌های فرهنگی و تربیتی در روستا مشاهده گردید.

مسجد با توجه به کارکردهای مختلف آن و اهمیت مدیریت و ضرورت تبیین وظایف فرهنگی و تربیتی امام جماعت، نیازمند طراحی الگوی سیستمی با رویکرد مدیریت اقتضایی است. بر این مبنا تجدید نظر در تخصیص و جذب منابع، بویژه گزینش، آموزش، نگهداری و تبیین جایگاه آن بعنوان رکن توسعه فرهنگی ضروری است.

واژگان کلیدی:

وظایف فرهنگی، امام جماعت، وظایف تربیتی، مسجد.

مسجد، مرکز تعمیق اخوت ایمانی و رشد فضایل اخلاقی

□ برات محمدی

چکیده:

مسجد مکانی است مقدس، برای عبادت و مراسم جمعی، به خصوص نماز، دعا، نیایش، جشن‌ها و اعیاد اسلامی. مسجد کارکردهای مهمی در ابعاد فرهنگی، سیاسی، اجتماعی و تعلیمی دارد. جوانان سرمایه‌های عظیم کشور هستند و شخصیت واقعی آنان در دوره جوانی شکل می‌گیرد؛ بنابراین، باید نیازهای معنوی آنها را برآورده کرد. هویت‌یابی، تعلق‌گروهی، حرمت‌طلبی، تشخص و ابراز وجود، کمال‌جویی، شادابی، آرامش‌جویی، تربیت و اخلاق‌انسانی، معرفت، معاشرت، نوع‌دوستی و همبستگی اجتماعی از جمله مهم‌ترین نیازهای معنوی جوانان هستند که مسجد می‌تواند در نماز جماعت، حضور در مسجد، تعامل نمازگزاران با یکدیگر، وعظ و منبر به پیشرفت فرهنگ جامعه و پاسخگویی و ارضاء آنها نقش مهمی ایفا کند. حضور در مسجد تأثیر آثار نماز را دوچندان می‌کند، از جمله آرامش الهی، معرفت‌یابی، نظم اجتماعی، تقوا و نیروی معنوی. جوانان با حضور در مسجد می‌توانند الگوی صحیح خود را پیدا کنند؛ خیرخواهی، مهرورزی، هدایت‌یابی، صراط‌شناسی، دوست‌یابی، انس با دیگران، شادابی، مسئولیت‌پذیری، مشاوره‌دهی و مشاوره‌خواهی از جمله زمینه‌های معنوی هستند که با شرکت در برنامه‌های مسجد به دست می‌آیند و به هر حال، فضای معنوی، هنر و معماری، قرائت قرآن، دعا و نماز و... مسجد را مرکز مهم هدایت و تجهیز قوای فکری و تقویت مهارت‌های زندگی و رشد اخلاق انسانی کرده است. با عنایت به نقش مسجد در تربیت فردی و اجتماعی افراد، برنامه‌ریزی و شناسایی کاربرد عوامل مؤثر برای حضور فعال جوانان در این مکان مقدس لازم است. این مقاله به روش توصیفی-تحلیلی تدوین شده است و پیشنهاداتی در این زمینه ارائه کرده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، اخوت ایمانی، فضایل اخلاقی، کارکردهای مسجد.

«برنامه‌ریزی فرهنگی برای کتابخانه‌های مساجد کشور»: پیشنهاد روش‌شناسی تفصیلی

□ حیدر مختاری

چکیده:

برنامه‌ریزی فرهنگی در عصر کنونی برای بقای اصالت فرهنگی کشورهای صاحب پیشینه غنی فرهنگی و معنوی و مقابله آنها با تهاجم فرهنگی فرهنگ‌های مادی و بی‌ریشه، وظیفه اساسی نهادهای مختلف درگیر امور اجتماعی و ترویج فرهنگی است. کتابخانه‌ها، به ویژه کتابخانه‌های عمومی و کتابخانه‌های مساجد، از جمله نهادهایی هستند که در کار فرهنگی دخیل می‌باشند. کتابخانه‌های مساجد از دیرباز محل تبلیغ و ترویج فرهنگ و آموزه‌های اصیل اسلامی بوده‌اند و لزوم برنامه‌ریزی فرهنگی برای آنها به منظور بهره‌گیری حداکثری از قابلیت‌های بالفعل و بالقوه شان صدچندان است. در این مقاله، روش‌شناسی تفصیلی به منظور برنامه‌ریزی فرهنگی برای کتابخانه‌های مساجد در قالب گام‌های پنج‌گانه پیشنهاد شده است. ماحصل برنامه‌ریزی با این روش برنامه‌ای بومی، عینی و آماده برای اجرا، ارزیابی و تداوم است که راهنمای مسئولان و متولیان کتابخانه‌های مساجد و حتی دیگر کتابخانه‌های مشابه در انجام کار و اقدامات فرهنگی است.

واژگان کلیدی:

کتابخانه‌های مساجد، برنامه‌ریزی فرهنگی، ایران، مسجد، روش‌شناسی تفصیلی.

تبیین دیدگاه مسجد به مثابه سنگر انقلاب

□ سعید مستشاران

چکیده:

مساجد از بدو تاسیس و تشکیل اولین حکومت اسلامی توسط حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله جایگاهی مهم داشته است. مسجد به عنوان پایگاهی برای هدایت، تربیت، حکومت و جماعت مسلمین بوده و به همین دلیل لازم است در جهت برنامه ریزی و تبعیت از این سنت نبوی اهتمام ویژه‌ای به آن شود. بعد از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی مردم ایران، با صدور فرمان تشکیل بسیج عمومی توسط حضرت امام، مساجد هویتی انقلابی پیدا کرده و در همان مسیر، حیاتی دوباره یافتند. تجربه ثابت کرده است که در صورت عمل به دستورات و سفارشات قرآن و اهل بیت علیهم السلام در مورد مساجد، توانمندی و جذبۀ وافر مساجد می‌تواند بهترین و قدرتمندترین اثرات فرهنگی را در محلات و شهرها بر جای بگذارد. تعبیر امام خمینی ره از مساجد به عنوان سنگر، بیانگر آن است که ایشان مسجد را به محلی برای مبارزه با شرور انفسی و آفاقی تلقی کرده و همواره بر رونق آن تأکید داشتند. در این مقاله تلاش بر آن است تا به بررسی گوشه‌ای از آفات از رونق افتادگی مساجد و یا عدم اثرگذاری در مقوله فرهنگ عمومی جامعه پرداخته شود. ضمن اینکه بررسی کارکردهای مختلف مسجد محوری در جامعه یکی دیگر از اهداف این مقاله بوده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، سنگر انقلاب، کارکردهای مسجد، امام خمینی ره، بسیج.

بررسی نقش مسجد در سلامت خانواده‌ها و اجتماع

□ احمد مستوفی و سارا قائمی

چکیده:

خانواده، نهادی است اجتماعی و مسجد، مکانی مقدس برای عبادت مسلمین است که این دو پدیده، ارتباطی تنگاتنگ با یکدیگر داشته و از یکدیگر متأثرند. در عموم پژوهش‌های صورت گرفته پیرامون مسجد و خانواده، به بررسی اثرات یک‌سویه آن پرداخته شده است در حالی که می‌توان ارتباط بین این دو نهاد مهم را دو جانبه در نظر گرفت و تعامل آن دو و یا تأثیر هر یک در دیگری را در معرض بحث و بررسی گذاشت. با توجه به تأثیرات جدی خانواده و مسجد در سلامت اجتماعی، بررسی این رابطه و تبیین راهکارهایی جهت ترویج حضور خانواده‌ها در مسجد با رویکرد اصلاح روابط اجتماعی، در این راستا، اثربخش است.

این پژوهش که به روش مطالعات تحلیلی و کتابخانه‌ای صورت گرفته است به تبیین رابطه خانواده، مسجد و سلامت اجتماعی پرداخته و راهکارهایی در جهت توسعه هر چه بیش تر حضور خانواده‌ها در مساجد ارائه نموده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، دین، خانواده، سلامت اجتماعی.

بررسی نقش سازمان‌های فرهنگی در گرایش خانواده‌ها به نماز و مسجد

□ محسن موحدی

چکیده:

تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش سازمان‌های فرهنگی در گرایش خانواده‌ها به نماز و مسجد و به روش پیمایشی انجام شده است. اهمیت این موضوع آنجاست که تعامل مسجد و خانواده، ریشه در نقش و اهمیت خانواده در تربیت فرزندان دارد و در نتیجه همه‌سازمان‌های فرهنگی جامعه می‌توانند در تقویت این تعامل نقشی مهم داشته باشند. یافته‌های تحقیق حاکی از آن است که غنی‌سازی جلسات آموزش خانواده درباره اهمیت نماز جماعت و عملکرد مسجد از طریق بکارگیری متخصصین و کارشناسان، مهم‌ترین نقش آموزش و پرورش در این زمینه است، ضمن اینکه انجام مطالعات و تحقیقات پیرامون عوامل مؤثر بر جذب خانواده‌ها به نماز جماعت و مسجد و استفاده از نتایج حاصل در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی مهم‌ترین نقش وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی در این حوزه است، ساخت برنامه‌هایی در خصوص آشناسازی خانواده‌ها با تأثیر نماز جماعت و مسجد بر عملکرد اعضای خانواده به ویژه جوانان و نوجوانان، مهم‌ترین نقش صداوسیما در این مورد است. تبیین سیره پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و ائمه اطهار علیهم السلام در اهمیت دادن به نماز جماعت و مسجد، مهم‌ترین نقش حوزه علمیه در جهت تقویت گرایش مردم به نماز جماعت و مسجد بوده و ارائه اولویت‌های پژوهشی و مطالعات راهبردی تعامل خانواده و مسجد، برای موضوعات پایان‌نامه‌های رشته‌های علوم انسانی بصورت فراخوان به دانشگاه‌ها مهم‌ترین نقش وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در گرایش خانواده‌ها به نماز جماعت و مسجد است.

واژگان کلیدی:

فرهنگ، سازمان‌های فرهنگی، خانواده، نماز جماعت، مسجد.

چکیده

۸۷

چکیده مقالات

نگاهی اجمالی به آثار فردی و اجتماعی نماز در مساجد و ارائه الگوی تربیتی برای تبیین این آثار در سه حیطة شناختی، عاطفی-روانی و حرکتی

□ ستاره موسوی

چکیده:

در فرهنگ معنوی مردم ایران، مساجد پایگاه شهیدان آزادی، عدالت و انسانیت است. این کانون‌ها از قدیم مورد توجه و احترام عمیق مردم ایران بوده است. یکی از بهترین و اساسی‌ترین راه و روش ارتباط با پروردگار بزرگ، زیارت و نیایش است. در آن زمان که انسان خود را نیازمند به یک نیروی فراتر از ماده می‌یابد، رو به سوی پروردگار دانا، توانا و مهربان می‌آورد، با او به راز و نیاز می‌پردازد و او را به یاری می‌طلبد. زیارت موجب ارتباط قلبی انسان با خداست و نقش بسیار سازنده‌ای در تربیت روح و اخلاق انسان دارد. حضور در مسجد روح و روان انسان را در برابر عوامل شرک‌زا و آلوده‌کننده‌ای که در زندگی روزانه با آنها مواجه است پاک و منزه نگاه می‌دارد. این پژوهش که با روش مطالعات کتابخانه‌ای و تحلیلی-توصیفی انجام گرفته است، ضمن بررسی آثار فردی و اجتماعی نماز در مساجد به ارائه الگویی تربیتی برای تبیین این آثار در سه حیطة شناختی، عاطفی-روانی و حرکتی می‌پردازد.

واژگان کلیدی:

مساجد، الگو، آثار فردی و اجتماعی نماز، روان شناختی.

تبیین آثار زیارت و عبادت در مساجد و اماکن مذهبی بر انسان

□ ستاره موسوی

چکیده:

زیارت از مساجد و اماکن مذهبی ائمه معصومین علیهم السلام در مقام «اولیاء الله» و درخواست از آنان در جایگاه «شفیعان درگاه الهی» و «بندگان صالح پروردگار»، عین توحید و یکتاپرستی و سبب پرورش روح تقوا و ایمان است. کسی که کمترین آشنایی با مسائل روانی و روحیه الگوپذیری انسان داشته باشد، صحنه خواهد گذاشت که اگر زائری با توجه و حضور قلب و با درک درست از محتوای بلند کلمات و عبارات متن زیارت‌ها، در مساجد یا حرم آن بزرگواران حضور یابد، در هر جمله‌ای از این زیارات، یک درس مهم تربیتی و انسان‌ساز نهفته است. حضور در مسجد، غیر از آثار معنوی که بر جسم و جان انسان می‌گذارد یک سری از آداب اسلامی را هم به او می‌آموزد، در حقیقت نماز خواندن در مسجد همانند مربی‌ای است که همواره در کنار مربی خود بوده و نکات لازم و ضروری را به او یادآور شده و او را تربیت می‌کند، اقامه راستین نماز آثار فراوانی مانند ایجاد محبت، اخلاص، شکرگزاری، وقت‌شناسی، نظم و جهت مشخص در انسان مؤمن دارد. روش جمع‌آوری مطالب، کتابخانه‌ای و تحلیل استنادی بوده که بر این مبنا از اسناد و مدارک دینی بهره برده و به نقل و توصیف موارد مذکور پرداخته شده است.

واژگان کلیدی:

مساجد، زیارت‌گاه، اماکن مذهبی، زیارت، انسان.

بررسی نقش مسجد در تعلیم و تربیت دینی

□ قاسم مهران جافری

چکیده:

سخن گفتن پیرامون نقش مسجد در امر تعلیم و تربیت و به ویژه تعلیم و تربیت دینی و اسلامی و یا ارزشی و اخلاقی مستلزم توجه به چند نکته اساسی است: الف) توجه دقیق به نقش مسجد در تعلیم و تربیت ابتدا مستلزم مطالعه کارکرد تاریخی و یا نگاه تاریخی به نقش مسجد در تعلیم و تربیت و آموزش است. در این مطالعه آنچه می‌تواند مورد نظر باشد، بررسی پیشینه عملکرد مسجد به عنوان یک نهاد در کنار دیگر مکان‌ها جهت بهبود و پیشرفت امر تعلیم و تربیت است و اینکه مسجد به تعلیم و تربیت، هم از حیث روش‌های مورد استفاده در آن و هم از حیث ویژگی‌های آموزشی، چه کمکی می‌تواند بکند؟ ب) سخن گفتن پیرامون مسجد، تعلیم و تربیت در واقع سخن گفتن پیرامون نقش یک مکان در امر تعلیم و تربیت است. مکان مند بودن (مکانی بودن) تعلیم و تربیت مذهبی یا اسلامی نیز امری است که می‌بایست به آن توجه گردد. آنچه در این قسمت مهم است، بحث پیرامون ماهیت و نقش ماهوی مکانها در امر آموزش، تعریف مکان، مؤلفه‌های مکان و اثراتی است که نوع مکان یا مؤلفه‌های ویژه اماکن خاص بر امر آموزش (از حیث برانگیختن توقعات و انتظارات خاص در مورد آموزش و تعلیم و تربیت) دارند. مسجد نیز از این منظر مورد توجه قرار می‌گیرد و در بخشی از مقاله، روشن می‌شود که با عنایت به ویژگی‌های مکانی و ماهوی مسجد چه توقعات خاصی از آن می‌رود. ج) وقتی که اثرپذیری فرایند آموزش و تعلیم و تربیت را از حیث، موقعیت و مؤلفه‌های مکانی مورد توجه قرار می‌دهیم، خود به خود این سؤال پیش می‌آید که (حال که ما قائل به مکانی بودن تعلیم و تربیت هستیم) آیا تعلیم و تربیت دینی یا اسلامی امکان دارد یا خیر؟ چرا که اثبات امکان تعلیم و تربیت اسلامی و مذهبی مقدمه‌ای برای اثبات مکان مند بودن تعلیم و تربیت مذهبی است. بنابراین در قسمت سوم مقاله، پیرامون امکان تعلیم و تربیت مذهبی و دینی و این سؤال که آیا اساساً تعلیم و تربیت مذهبی ممکن است یا خیر، به بحث پرداخته می‌شود. د) در قسمت چهارم مقاله با عنایت به نتایج حاصله از بحث پیرامون مورد سه گانه فوق‌الذکر، به ارائه راهکارهایی جهت تصمیم‌گیری پیرامون بهره‌گیری هر چه بهتر و مطلوبتر از مسجد در امر تعلیم و تربیت می‌پردازیم.

واژگان کلیدی:

تعلیم و تربیت دینی، تربیت اسلامی، مسجد، کارکردهای مسجد.

وضعیت‌شناسی رابطه جوانان و مسجد

□ حمید میرعباسی

چکیده:

از آنجا که جذب جوانان به مسجد یکی از مهم‌ترین اولویت‌ها و دغدغه‌های فرهنگی است، شناسایی وضعیت موجود و آسیب‌شناسی آن می‌تواند گامی در جهت اصلاح و بهبود شرایط آتی باشد. هدف این نوشتار پاسخ به این سؤال است که در حال حاضر مساجد با چه مسائلی در زمینه جذب جوانان مواجه هستند؟ در این پژوهش که به صورت کیفی و رویکرد تحلیل محتوای کیفی و با استفاده از ابزار مصاحبه انجام گرفته است، پژوهشگر پس از مصاحبه با ۹۰ نفر از مردم و امامان جماعت مساجد شهر تهران، به دو وضعیت کلی در رابطه بین جوانان و مسجد دست یافته است، این دو وضعیت عبارتند از رهیافت نیاز محور و رهیافت آسیب محور. نتیجه حاصل از این دو رویکرد نشان دهنده این نکته است که از یک سو فقدان برنامه و اتاق فکر جهت گسترش جامعه‌پذیری دینی افراد در مساجد احساس می‌شود و از سوی دیگر امروزه مسجد به محلی برای پر کردن خلأهای دیگر نهادهای جامعه تبدیل شده است که ضرورت پرداخت هر چه بیش‌تر به این موضوع را نشان می‌دهد.

واژگان کلیدی:

مسجد، جوانان، رهیافت نیاز محور، رهیافت آسیب محور، روش کیفی.

راهکارهای جذب جوانان به مسجد

□ علی نبی توان

چکیده:

مسجد از ریشه «سجد» به معنی سجده کردن، خضوع و خشوع و تضرع در برابر پروردگار است. مساجد در اسلام، جایگاهی بسیار عظیم دارند و از زمان تشکیل اولین حلقهٔ مسلمین در مدینه، مسلمانان به دستور پیامبر ﷺ ساخت مسجد را شروع نموده و حضرت رسول ﷺ جلسات مهم خویش را با حضور مهاجرین و انصار در مسجد برگزار می کردند.

مسجد سنگر اسلام است و همیشه به حضور مسلمانان و به ویژه جوانان در مساجد تأکید فراوان شده است، در این پژوهش که به روش مطالعهٔ کتابخانه‌ای و مشاهده صورت گرفته است به بیان راهکارهایی برای جذب جوانان به مسجد می پردازیم که برخی از آنها عبارتند از: نیازسنجی و شناسایی روحیه جوانان، طولانی نکردن اقامه نمازهای جماعت، مشارکت دادن جوانان در فعالیت‌های جمعی و گروهی، ملال آور نبودن سخنرانی‌های واعظان مساجد، اهتمام در پاسخگویی به شبهات فکری و دینی جوانان و توجه به آراستگی، نظافت و بهداشت مساجد. ضمن اینکه در این میان نقش امام جماعت و هیئت امناء، بانیان و واقفان قابل انکار نیست.

واژگان کلیدی:

مسجد، جوان، جذب به مساجد، شبهات فکری، مشارکت جوانان.

بررسی آثار اجتماعی و تربیتی مسجد

□ قمر نقش جهان

چکیده:

این مقاله به اثرات اجتماعی و تربیتی مسجد می‌پردازد و وجود مسجد در سایه یاد خدا و ارتباط معنوی مردم با خدا، اهداف اخلاقی و تربیتی، دوری از انحراف و جرم و حتی هدایت اجتماعی و اقتصادی را نیز شامل می‌شود. نقش مسجد تنها به جنبه‌های عبادی، فرهنگی و نظامی آن محدود نشده و می‌تواند در حوزه‌های مختلف اثربخش باشد، همچنان که مساجد در عصر نبوت پیامبر ﷺ و ائمه معصومه علیهم‌السلام کار کردی فراتر از برگزاری مراسم عبادی داشته‌اند ولی بعدها نقش آن با فراز و نشیب همراه بوده است. روش جمع‌آوری مطالب کتابخانه‌ای بوده که بر این مبنای اسناد و مدارک دینی چون قرآن، توضیح المسائل و فرمایشات مقام معظم رهبری بهره‌برده شده است، ضمن اینکه پیشنهاداتی برای توسعه بیش‌تر این آثار در فضای عمومی جامعه مطرح شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، تربیت، مسلمانان، دین، اعتقاد، نماز، دعا.

جایگاه مسجد در وصیت نامه شهدا (با تأکید بر شهدای چهارمحال و بختیاری)

□ محمدعلی نوروزی

چکیده:

مقاله حاضر به بررسی و شناخت نگرش‌ها، افکار، ایده‌ها و تأکید شهدای عزیز کشور در مورد مسجد می‌پردازد. از آنجا که عموم شهدا از مسجد پا به صحنه شهادت نهادند و شربت شهادت نوشیدند، نتایج این مطالعه می‌تواند راهگشا باشد. روش تحقیق از نوع مطالعه و جمع‌آوری اطلاعات اسناد و مباحث تاریخی و تحلیل محتواست. جامعه آماری آن شامل وصیت‌نامه‌های تعدادی از شهدای استان چهارمحال و بختیاری و برخی از شهدای دیگر کشور است. ضمن اینکه مصاحبه‌هایی با برخی از خانواده‌های شهدا و هم‌زمان آنان انجام شده است. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد، مسجد اولین خاستگاه شهدا قبل از رفتن به جبهه‌ها بوده و به معنویت آنان عمق بیش‌تری داده است.

واژگان کلیدی:

شهدا، مسجد، وصیت‌نامه، نماز جماعت.

بررسی و ارزیابی نقش مساجد به عنوان کانون‌های هویت‌بخش در محلات شهر تهران (نمونه: مسجد احمدیه محله نارمک)

□ سامان ولی‌نوری

چکیده:

احیای مفهوم محله در شهرهای معاصر به دلیل وضعیت زندگی انسان در این شهرها واجد اهمیت است. موضوعاتی که به عنوان ویژگی‌های شهرهای بزرگ به آنها اشاره می‌شود عبارت از غربت انسان، تضعیف احساس توطن، تقلیل تعاملات اجتماعی، انزواطلبی، تضعیف تعلق به مکان و نظایر اینها هستند که احیای مفهوم محله می‌تواند در تعدیل یا امحای آنها مؤثر باشد. از جمله عناصر کانونی و انسجام‌بخش در محلات شهرهای ایرانی از زمان‌های قدیم، عنصر مسجد بوده است.

مساجد که به مثابه برجسته‌ترین عنصر معمارانه منبعث از دین اسلام از اولین از مننه حضور مدنی این دین، با جامعه همراه بوده است، پیشینه‌ای درخشان در عملکردهای مختلف و تأثیرگذاری بر ساختارهای اجتماعی اقتصادی و کالبدی جامعه داشته است. این مقاله با روش ترکیبی و تلفیق رویکردهای کمی و کیفی، با استفاده از ابزارهایی مانند پرسشنامه و مشاهده، به صورت موردی به بررسی نقش مسجد احمدیه محله نارمک در ایجاد و تقویت هویت شهری در این محله پرداخته است. نتایج آزمون فرضیات نشان می‌دهد که بین عملکردهای اجتماعی فرهنگی مسجد و همبستگی اجتماعی در محله ارتباطی معنی‌دار وجود دارد. همچنین ویژگی‌های کالبدی مسجد نیز به تقویت تعلق مکانی در محله مذکور منجر شده است.

واژگان کلیدی:

مسجد، هویت، محله نارمک، مسجد احمدیه، شهر.

بررسی جایگاه و نقش مسجد در مبارزه با توطئه‌های غرب در زمان حاضر

□ سیدحسن هاتف

چکیده:

مسجد بنایی است برای عبودیت و ارتباط بین عبد و معبود. مسجد در طول تاریخ منشاء خدمات مافوق فردی بوده است. چنانچه از صدر اسلام تا کنون به عنوان دارالخلافة یا دارالحکومه مطرح بوده و شخص پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و امیرالمؤمنین علیه السلام بسیاری از تصمیمات بزرگ حکومتی را در مسجد اتخاذ نمودند. ضمن اینکه در اوایل انقلاب اسلامی ایران نیز مسجد محل تربیت و اعزام نیروهای داوطلب به جبهه‌ها بوده است.

حال آنکه امروز، جمهوری اسلامی ایران، دشمنانی فراوان دارد که می‌کوشند با ایجاد مشکلات گوناگون اعم از سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اخلاقی، بنیان‌های دینی و اعتقادی و پایبندی مردم به اصول انقلاب و ارزش‌های آن را سست کنند. به نظر می‌رسد در شرایط حاضر که کشور نیازمند مقابله با این تهدیدات است نیاز به پایگاهی منسجم دارد و چه پایگاهی بهتر از مسجد؟ این پژوهش که به روش کتابخانه‌ای انجام شده است ضمن بررسی نقش مسجد در برهه‌های مختلف زندگی بشر، به تحلیل نقش آن در شرایط حاضر جمهوری اسلامی ایران می‌پردازد.

واژگان کلیدی:

مسجد، محوریت اجتماعی، مردم، انقلاب اسلامی، جنگ نرم.

بررسی نقش مسجد در مبارزه با تهاجم فرهنگی

□ مهدی یحیی زاده

چکیده:

پژوهش حاضر به بررسی اجمالی نقش مسجد در مقابله با تهاجم فرهنگی پرداخته است. امروزه با توجه به مظاهر اثرگذار فرهنگ بیگانه در سطح جامعه، مسجد به عنوان یک نهاد مقدس و مردمی و اثربخش می‌تواند نقشی اساسی در راستای فرهنگ‌سازی دینی و مقابله با تهاجم فرهنگی و جذب هر چه بیش‌تر نوجوانان و جوانان ایفا نماید. شواهد نشان می‌دهد میزان گرایش جوانان امروزه به مساجد در خور یک جامعه دینی نیست. نتایج این پژوهش بیان می‌کند، مسجد موفق می‌بایست در شناخت ساکنین محله، فهم صحیح مشکلات مردم، برخورداری از امام جماعت قوی و خادمین با روابط عمومی بالا و همچنین ارائه خدمات تخصصی مانند پزشکی و مشاوره خانواده و احیای دیگر کارکردهای مسجد اقداماتی همه جانبه داشته باشد.

واژگان کلیدی:

مسجد، جوانان، تهاجم فرهنگی، جنگ نرم، کارکردهای مسجد.